

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φαντασιακός λόγος για τον χώρο

ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΑ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

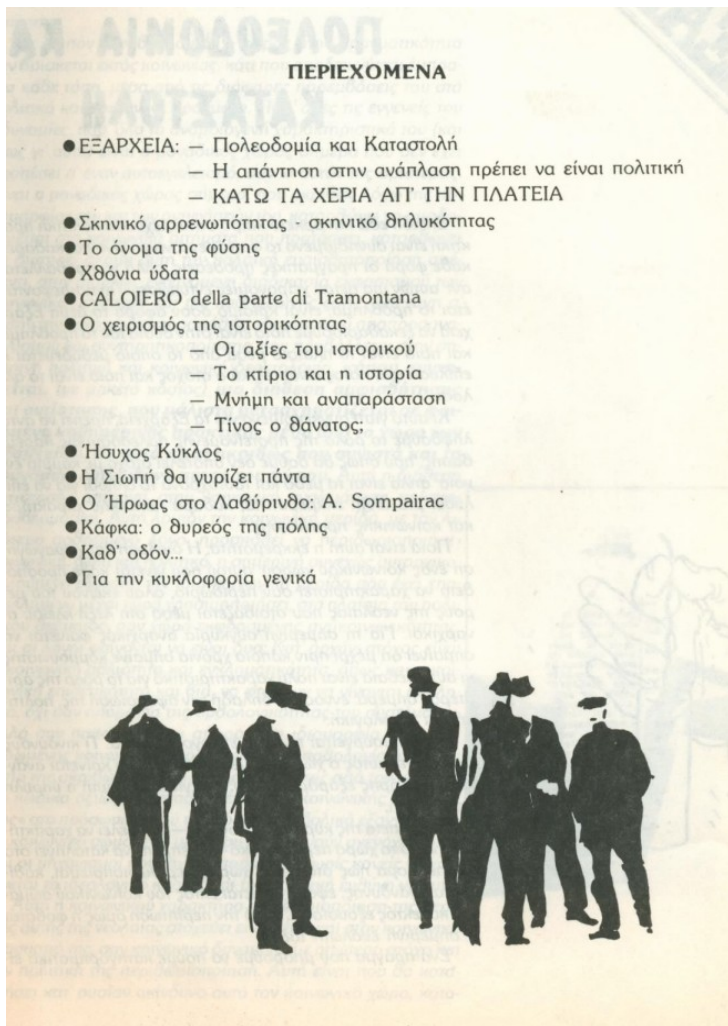
Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Η ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Ιούλης '86

8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **ΕΞΑΡΧΕΙΑ:** – Πολεοδομία και Καταστολή
  - Η απάντηση στην ανάπλαση πρέπει να είναι πολιτική
  - **ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ**
- Για την κυκλοφορία γενικά

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

Επειδή εδώ και αρκετό καιρό στην τρέχουσα πολιτική πρακτική είναι συνηθισμένο το φαινόμενο, να μη γίνονται καθαρές κάθε φορά οι πραγματικές προθέσεις, αλλά να προβάλλεται αντ' αυτών μια σειρά χειρονομίες εντυπώσεων αντιστρέφοντας έτσι το πρόβλημα, είναι κρίσιμο όσον αφορά το θέμα Εξάρχεια να ξεκαθαρίσουμε ποιο είναι στην ουσία του το πρόβλημα και ποιο είναι το πλαίσιο μέσα από το οποίο μεθοδεύεται η επίλυσή του, ποιος είναι τελικά ο στόχος και ποιο είναι το άλλοθι.

Κι αυτό γιατί συγκεκριμένα για τα Εξάρχεια, πρέπει να αντιληφθούμε το ρόλο της προτεινόμενης πολεοδομικής παρέμβασης, που όπως θα δούμε δεν αποτελεί στόχο με καμμία έννοια' απλά είναι το μέσο και ταυτόχρονα το άλλοθι για να επιλυθεί μια άλλη εκκρεμότητα, καθαρά πολιτικού χαρακτήρα και κοινωνικής προέλευσης.

Ποια είναι αυτή η εκκρεμότητα; Η διάλυση και χειραγώγηση ενός κοινωνικού χώρου· αυτού που γίνεται κάθε προσπάθεια να χαρακτηριστεί σαν περιθώριο, όλου εκείνου του μέρους της νεολαίας που στοιβάζεται μέσα στη λέξη-κλειδί: αναρχικοί. Για τη σημερινή συγκυρία αναρχικός φαίνεται να σημαίνει ότι μέχρι πριν κάποια χρόνια σήμαινε κομμουνιστής κι αυτό βέβαια είναι πολύ χαρακτηριστικό για το ρόλο της αριστεράς σήμερα: εννοούμε δηλαδή την αφομοίωσή της, πολιτική και ιδεολογική.

Και δημιουργείται το πολύ εύλογο ερώτημα: Τι κινδύνους εμπεριέχει αυτός ο χώρος σήμερα, έτσι που να κρίνεται αναγκαία η πλήρης εξάρθρωσή του; Και γιατί όλη αυτή η ύπουλη μεθόδευση;

Η συνέπεια της κυρίαρχης λογικής-που θέλει να χαρακτηρίζει αυτό το χώρο περιθωριακό-θα έπρεπε να καταλήγει στο συμπέρασμα πως όταν ένας χώρος περιθωριοποιείται, καθίσταται ακίνδυνος, εφόσον τίθεται εκτός του κοινωνικού σώματος και εκτός εξουσίας. Σ' αυτή την περίπτωση όμως τι φοβάται η σημερινή ευάλωτη τάξη;

Ένα πράγμα που μπορούμε να πούμε κατηγορηματικά είναι πως αυτός ο κοινωνικός χώρος δεν είναι καθόλου ομοιογενής και ακόμα πως οι κοινωνικές ομάδες που τον απαρτίζουν δεν είναι τουλάχιστον στο σύνολό τους περιθωριακές. Αποτελεί συγκεκριμένη μεθόδευση της εξουσίας να τον χαρακτηρίζει έτσι, κάτι που παράλληλα στοχεύει και στην περιθωριοποίησή του.

Να λοιπόν ο φόβος· αυτός ο χώρος στην πραγματικότητα δεν βρίσκεται εκτός κοινωνίας, κάτι που αποδεικνύεται έμπρακτα κάθε τόσο, μέσα από τις διάφορες παρεμβάσεις του στα πολιτικά και κοινωνικά πράγματα. Παρ' όλες τις εγγενείς του αδυναμίες, παρ' όλα τα ανομοιογενή χαρακτηριστικά του (και ίσως γι' αυτά) είναι ο μοναδικός χώρος σήμερα που δεν έχει υποπέσει σ' έναν αυτοεγκλεισμό, σαν κι αυτόν της αριστεράς.

Είναι ο μοναδικός χώρος σήμερα, που ακριβώς λόγω της πολυμορφίας του και των αντιφάσεων του, κατορθώνει να ομαδοποιείται στα κοινωνικά αιτήματα που προτάσσει, κατορθώνει να διατηρεί ακόμη αυτή την πολιτική ευαισθητοποίηση απέναντι, στην διαρκώς εντεινόμενη διαδικασία εκφασισμού των κοινωνικών σχέσεων και της καθημερινής ζωής.

Απέναντι σ' αυτήν την συνταγμένη προσπάθεια ιδεολογικού αποπροσανατολισμού και συντηρητικοποίησης, που προβάλλεται στην σημερινή πολιτική και κοινωνική δεοντολογία, **κάπου συντηρείται**, (με αρκετό κόστος) **μια διάθεση αμφισβήτησης και αντίστασης, που μάλιστα μετασχηματίζεται σε φαινόμενα καθημερινής πρακτικής μέσα από το χώρο των Εξαρχείων. Κι' αυτό είναι ακριβώς που συνιστά και το «δυνάμει» επικίνδυνο αυτού του χώρου.**

Αυτή η διάθεση αντίστασης απέναντι στην κοινωνική ενσωμάτωση κρίνεται προβληματική. Αυτή λοιπόν την κοινωνική μερίδα, με τον λιγώτερο αρθρωμένο λόγο, προσπαθεί να περιθωριοποιήσει κοινωνικά, αλλά και πολιτικά, η σημερινή συνεχώς αυταρχικοποιούμενη εξουσία, την ίδια κοινωνική μερίδα που έχει επανειλημμένα μέχρι τώρα χρησιμοποιήσει, στα πλαίσια του πολιτικού θεάματος, σαν χώρο εκφρασμένης αντικοινωνικότητας.

Και οι λόγοι φαίνονται να είναι δυο: Κατ' αρχήν, στόχος είναι η κοινωνική αθλιότητα και εγκληματικότητα, όπως και η κοινωνική επιθετικότητα και βία, να φτάσουν να γίνονται αντιληπτά, όχι σαν απόρροια της ορθολογικότητας του συστήματος, αλλά σαν παθολογία και απορριπτέα ιδιομορφία μιας εξαθλιωμένης κοινωνικής ομάδας, που σαν παθολογία αντλεί τα αίτια της ακριβώς από την απομάκρυνσή της από τον κοινωνικό κώδικα αξιών. Η καταδίκη έτσι της «κοινωνικής εξαθλίωσης» στο πρόσωπο αυτού του χώρου, συμβολικά εξαγνίζει όλο το κοινωνικό σώμα, ενώ μέσα του λειτουργούν ανενόχλητοι όλοι οι μηχανισμοί που την αναπαράγουν, χωρίς κανείς να χρεώνεται το ιδεολογικό κόστος και την πολιτική ευθύνη γι' αυτό.

Αυτή η κοινωνικού χαρακτήρα περιθωριοποίηση της μερίδας αυτής της νεολαίας στοχεύει επιπλέον και στον κοινωνικό διασурμό της, σαν κοινωνικό δυναμικό, με απώτερο στόχο και την πολιτική της περιθωριοποίηση. Αυτή είναι που θα καταστήσει κατ' ουσίαν ακίνδυνο αυτό τον κοινωνικό χώρο, καταδειχόντας την αφερεγγυότητα του πολιτικού του λόγου, αλλά και των πράξεών του.

Συμπέρασμα: ο χώρος αυτός δεν είναι, ακόμα τουλάχιστον, περιθώριο, αλλά καταδειχεται σαν τέτοιος, και σαν τέτοιος αλλά και για να καταστεί τέτοιος, διώκεται. Ο διωγμός αυτός όμως, προβάλλεται προς τα έξω μέσα από μιν αντιστροφή. Σαν αιτία του διωγμού παρουσιάζεται η αντικοινωνικότητά του. Και από κει και πέρα επιλέγεται η καλύτερη μεθόδευση για τη διάλυσή του.

Εφόσον αυτός ο χώρος διαθέτει μιν εστία, συμβολικά και υλικά κατοχυρωμένη, όπου πραγματοποιείται καθημερινά αυτή η κοινωνική αντίσταση, δυο πράγματα πρέπει να συμβούν:

Το πρώτο, να αλλάξει η κοινωνική σύνθεση στα Εξάρχεια, κάτι που σημαίνει, αφ' ενός την αποπομπή του ανθρώπινου δυναμικού που είναι εκφραστής αυτής της τάσης αντίστασης, και αφετέρου την ανάλογη διάρθρωση του εναπομένοντος μέρους, έτσι που να εγγυάται την αντίδραση του σε μιν επόμενη αντίστοιχη τάση συγκέντρωσης.

Το δεύτερο είναι η εξάρθρωση των Εξαρχείων, τόσο σαν κέντρον πολιτικοποίησης και συνένυρσης, όσον και σαν σύμβολον αντίστασης και πολιτικής ευαισθησίας. (Εδώ βέβαια δεν μπορεί παρά να γίνεται φανερό, ότι πράγματι αυτός ο χώρος όχι μόνο δεν βρίσκεται εκτός κοινωνίας, αλλά ασκεί την εξουσία του στον κοινωνικό του περίγυρο, και γι' αυτό ακριβώς διώκεται, για να πάψη να διεκδικεί το δικαίωμα του στην διαφορά και στην πάλη των ιδεών).

Μήπως βρισκόμαστε μπροστά σε ένα πολύ καθαρό δείγμα αυταρχισμού; Σε μιν συγκυρία όπου η κοινωνική συναίνεση έχει υποστεί ανεπανόρθωτα ρήγματα, ο αυταρχισμός έρχεται αναγκαστικά στο προσκήνιο, ωστόσο παρουσιάζεται καλυμμένα, κάνοντας ότι είναι δυνατόν για να αποκτήσει κάποια κοινωνικά στηρίγματα.

Και στο προκείμενο ζήτημα, τι θα μπορούσε άραγε να εγγυηθεί έστω και τη στοιχειώδη συναίνεση; Ήδη σε ιδεολογικό επίπεδο, η κοινωνική δυσφήμιση και η προβολή της αντικοινωνικότητας αυτού του χώρου σύν την

προσπάθεια στέρησης του πολιτικού του λόγου, η κατοχύρωση μ' άλλα λόγια τόσο της κοινωνικής του όσο και της πολιτικής του περιθωριακότητας, μπορούν να συγκροτήσουν ένα πλαίσιο που να κάνει αποδεκτή τη διάλυση του. Εκ των υστέρων, και για τον εφησυχασμό και των πιο ευαίσθητων συνειδήσεων, παρέχεται και ένα πλαίσιο κινήτρων για αντάλλαγμα, από το οποίο καλούνται οι κάτοικοι να επωφεληθούν: **η πολυεδομική αναβάθμιση**. Χρονικά η κατάσταση έχει ως εξής: εξαγγέλλεται η αναβάθμιση και σχεδόν αυτόματα ξεκινάει η επιχείρηση καταστολής.

Και σχεδόν αυτόματα ξεκινάει η επιχείρηση καταστολής. Η εξαγγελία της ανάπλασης, μια χειρονομία ενδιαφέροντος του κράτους προς τους κατοίκους της περιοχής, αποσκοπεί στο να κερδίσει τη συμπαράστασή τους, για ό,τι κι αν χρειαστεί να συμβεί, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος: η αναβάθμιση της περιοχής.

Τα κίνητρα, που προβάλλονται, κατ' αρχήν οικονομικά, δεν είναι τα μόνα: Αναπλάθεται για μια ακόμα φορά το όνειρο της ιδυλλιακής πόλης, εμποτισμένο με όλες τις αξίες της μικροαστικής ηθικής.

Το όνειρο είναι η γειτονιά στην καρδιά της πόλης.

Τα επιχειρήματα που το προβάλλουν: η ήσυχη οικογενειακή ζωή, το νοικοκύρεμα της πόλης, η τάξη και η καθαριότητα, το παιδί που πρέπει να μπορεί να παίζει ανέμελο, η ησυχία και η ασφάλεια.

Η ουτοπικότητά της εξαγγελίας είναι δοσμένη εξ ορισμού.

Το κέντρο της πόλης, υποβαθμισμένο από τον ρόλο του στην συνολική οργάνωση του χώρου της καπιταλιστικής κοινωνίας, απονεκρωμένο από εστίες συλλογικότητας, παραχωρημένο σχεδίου εξ ολοκλήρου στην γραφειοκρατία και την μετακίνηση δεν ανατρέπεται ούτε με ευχολόγια, ούτε με πεζοδρομήσεις. Ωστόσο το όνειρο της γειτονιάς πλάθεται πάλι προς κατανάλωση, και η υπεράσπιση της μικροαστικής ηθικής προβάλλει σαν επιτακτικό καθήκον. Υπερασπιστείτε τη γειτονιά σας, αγωνιστείτε γι' αυτήν, αγωνιστείτε για να προασπίσετε την ησυχία σας και την ασφάλειά σας. Η αγανάκτηση απέναντι στους κινδύνους που σας απειλούν, σχεδόν αποτελεί δείγμα υγείας.

Οι αγανακτισμένοι πολίτες έτσι δεν είναι καθόλου τυχαίο φαινόμενο, οπότε δεν είναι τυχαίο που η αναβάθμιση και η καταστολή καλούνται να υπερασπιστούν χέρι-χέρι το πρότυπο της μικροαστικής κατοίκησης και της αξίας της μικροαστικής ηθικής.

Δεν μπορούμε λοιπόν να σταθούμε διαφορετικά απέναντι σ' αυτή τη «πρόταση» ανάπλασης, από το να την θεωρήσουμε σαν μια τακτική κίνηση-χειρονομία που σαν κύριο στόχο έχει να κάνει κοινωνικά αποδεκτή της θεσμοποίηση της καταστολής. Η πολεοδομική ρύθμιση, και η επιχείρηση καταστολής προτείνεται σαν ένα δίπολο που λειτουργεί (έτσι συμπληρωματικά, στο βαθμό που η πολεοδομία ανοίγει το κανάλι, -στο επίπεδο της εξαγγελίας- μέσω του οποίου νομιμοποιείται η καταστολή στο επίπεδο της πραγματικότητας).

Εδώ φαίνεται καθαρά η κρισιμότητα του ρόλου της πολεοδομίας στα πλαίσια της ορθολογικής αντικειμενικότητας που την χαρακτηρίζει, παρέχει το άλλοθι και το ιδεολογικό πλαίσιο για την μεθόδευση της πολιτικής εξόντωσης μιας κοινωνικής μερίδας, όπως και για την θεσμοποίηση κατασταλτικών μηχανισμών. Η πολεοδομία που σαν δημιουργήμα της καπιταλιστικής λογικής οργανώνει το χώρο σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιταγές αυτού του συστήματος, εμφανίζεται στη βάση της τεχνοκρατικής της ορθολογικότητας, να υλοποιεί με κάθε ανιδιοτέλεια την αντικειμενική αναγκαιότητα για τακτοποίηση ενός μέρους της πόλης. Η πολεοδομία λοιπόν, κύριος ρυθμιστής του προβλήματος Εξάρχεια.

Όσο κι αν η γελοιότητα της πολεοδομικής πρότασης για τα Εξάρχεια - επιμένουμε χειρονομίας- αποδεικνύεται άμεσα και μέσα από το ίδιο το περιεχόμενο της αλλά και από την ουτοπικότητά της, έχει νόημα η πρόταση για «αναβάθμιση» και η καταστολή να αντιμετωπιστούν σαν μια ενιαία καθαρά πολιτική ενέργεια, που ζητάει μια πολιτική απάντηση, τόσο άμεσα, όσο και διαρκή....

Πρόθεση έχουμε να ανοίξουμε μια πολιτική συζήτηση. Αν ήταν να επιλέξουμε μια συζήτηση «καθαρής πολεοδομίας» δε θα υπήρχε καμιά δυνατότητα συγκλίσεων ή πειστικής διατύπωσης διαφωνιών. Γιατί η τοποθέτηση στο εσωτερικό της ιδεολογίας της πολεοδομίας όχι μόνο δεν εγκαινιάζει κάποιο διάλογο αλλά αντίθετα περιχαράκωνει τον καθένα στο εσωτερικό της δικής του ιδεολογικής απόχρωσης. Ο καθένας φαίνεται από τον άλλον ακατάληπτος. Και το συνηθισμένο αποτέλεσμα δεν είναι άλλο από τη σιωπή. Αναφέρομαι στη σιωπή που έχει εγκαινιασθεί εδώ και αρκετό καιρό.

Όπως ακριβώς ισχύει και για την ερμηνεία των ονείρων, έτσι και ο λόγος για την πόλη (τυχαία σύμπτωση ή εννοιολογικό δάνειο δεν έχει σημασία) χαρακτηρίζεται πρωταρχικά από έναν μηχανισμό μετάθεσης και έναν μηχανισμό συμπύκνωσης.

1. *Μετάθεση*: Είναι η κίνηση με την οποία οι κοινωνικές αντιφάσεις μπορούν να μετατίθενται σε αντιφάσεις της δόμησης.

Π.χ. αυτό που μπορεί να είναι αύξηση του ποσοστού υπεραξίας (της παραγωγικότητας), για τον πολεοδόμο φαίνεται σαν ανάγκη ορθολογικοποίησης των λειτουργιών. Η αναδιάρθρωση των κοινωνικών συμμαχιών σαν ένα πρόβλημα των ζωνών κατοικίας. Μπορεί να αποκρύπτονται οι διαφοροποιήσεις των κοινωνικών εξυπηρετήσεων που ακολουθούν τις κοινωνικές διαστρωματώσεις ή οι κατανομές των επενδύσεων ανάμεσα στις διαφοροποιημένες κοινωνικά περιοχές και ενώ αντίθετα να εμφανίζεται μια επιλογή προβλημάτων που χρήζουν ρύθμισης, όπως πληθυσμός, δραστηριότητες βιομηχανίας, προστασία δασών και ακτών, λιμενικές εγκαταστάσεις, συγκοινωνίες.

2. *Λειτουργία συμπύκνωσης*: Είναι η κίνηση που συναθροίζει κάτω από τον ίδιο όρο (πόλη) σειρές ετερογενείς (τρόπος παραγωγής/εδαφικότητες κ.λπ.). Η έννοια πόλη αναλαμβάνει να συστεγάσει όλα όσα πρέπει να αναγνωρίζονται αλλά ταυτόχρονα και να αποκρύπτονται (την εκμετάλλευση, την πάλη των τάξεων κ.λπ.). Έτσι ο «καθαρός πολεοδόμος» αναλαμβάνει να μιλήσει για τις σχέσεις παραγωγής, για το Κράτος, για την πάλη των τάξεων όπως αναγνωρίζει τις σχέσεις αυτές στον ιδεολογικό ορίζοντα της πρωταρχικής γι' αυτόν έννοιας «πόλη».

Έννοια πρωταρχική αλλά ταυτόχρονα και ακαθόριστη γιατί ποτέ δε μπορεί να ορίσει, αντίθετα ορίζεται από τα αντικείμενα που καλείται να περιγράψει: τις σχέσεις παραγωγής, τις σχέσεις διανομής, τις σχέσεις εξουσίας κ.λπ.

– Έννοια κενή, η πόλη γεμίζει με περιεχόμενα διαφορετικά, ξένα τα μεν προς τα δε: έτσι, η πόλη μιλάει όλων των ειδών τις γλώσσες.

- Έννοια κενή και ωστόσο γεμάτη από αισθήσεις, εικόνες, σύμβολα, η πόλη είναι ταυτόχρονα αντικειμενοποιημένη και προσωποποιημένη, άλλοτε αντικείμενο και άλλοτε υποκείμενο της ιστορίας.

Η ιδεολογία ωστόσο της πόλης είναι υποχρεωτική για όλους.

Ο καθένας αναγορεύεται σε αφηρημένο «χρήστη» ή «κάτοικο» της πόλης. Οι κοινωνικές τάξεις ισοπεδώνονται σε μια πληθυσμιακή ποσότητα.

Πρόκειται για την έννοια του «πολίτη» που συγκροτεί η νομικοπολιτική βαθμίδα του αστικού κράτους.

Ο «κάτοικος» που απολαμβάνει επίσης τα δικαιώματα της «χρήσης» είναι η αρχιτεκτονική έκφανση της έννοιας «πολίτης». Αυτή η ιδεολογία εμπεδώνεται καθημερινά από τις «λειτουργίες της πόλης». Στη Χάρτα των Αθηνών (σημ. 77) διαβάζουμε: «Τα κλειδιά της πολεοδομίας βρίσκονται στις παρακάτω 4 λειτουργίες: κατοικία, εργασία, αναψυχή (στον ελεύθερο χρόνο), μετακίνηση».

Πράγματι έτσι κάπως αναπαριστάνεται από τον κάτοικο η καθημερινή ζωή του. Σαν μια σειρά από λειτουργίες. Και όχι σαν κάποιες κοινωνικές σχέσεις εξουσίας και υποταγής.

Αυτή η αναπαράσταση δεν είναι βέβαια μια εφεύρεση των πολεοδόμων. Είναι ένα στοιχείο της κυρίαρχης ιδεολογίας και σαν τέτοιο παράγεται και επιβάλλεται από τις κοινωνικές σχέσεις παραγωγής. Είναι ίδια η πόλη του αναπτυγμένου καπιταλισμού που αναπαράγει την ιδεολογική απεικόνισή της.

Μια σειρά από κλειστές εναλλακτικές, από διαζεύξεις απαραβίαστες προσδιορίζουν χώρους αποσπασματικούς, περιορισμένους μερικές φορές, χώρους αποκλειστικούς: οικογένεια/κοινωνία, πολιτεία/κράτος, δημόσιο/ιδιωτικό, υγιής/άρρωστος, άρρωστος οργανικά/άρρωστος ψυχικά, εργάτης/άεργος, εργατική τάξη/μη παραγωγικά κατώτερα στρώματα, παιδί/ενήλικος, παιδιά φυσιολογικά/παιδιά απροσάρμοστα κ.λπ.

Μάζες πληθυσμού· έχουν διανεμηθεί μέσα σ' αυτούς τους κοινωνικούς χώρους σύμφωνα με ένα κλειστό σύστημα περιοριστικών διαζεύξεων που λειτουργεί με συστατικό στοιχείο: την κατηγορία του προσώπου, Υποκείμενο ο Άνθρωπος.

Εάν αυτό το πρόσωπο, το «εγώ» εγγράφεται σαν δύναμη εργασίας, αυτό συμβαίνει μέσα στο εργοστάσιο. Εάν δεν εντάσσεται στην οικονομική παραγωγή, ή εάν δεν είναι ακόμα ευθέως ενταγμένο, τότε το συναντάμε σε μια άλλη σειρά: άρρωστος, τον βρίσκουμε μέσα στο νοσοκομείο· ψυχικά άρρωστος, μέσα στο ίδρυμα-άσυλο· γέρος στο γηροκομείο· παιδί στο παιδικό σταθμό ή στο σχολείο· άνεργος ή άεργος μπαίνει σ' αυτό που θεωρούμε υπόκοσμο, υποψήφιος για τα Δικαστήρια ή τη φυλακή.

Το δίκτυο των κοινωνικών συλλογικών εξοπλισμών εγκλείεται στο «εγώ», στο «οικονομικό πρόσωπο», έχοντας καταλάβει όλες τις δυνατές διαθέσιμες θέσεις μέσα στο χώρο και στο χρόνο, ενώ στη συνέχεια καταστέλλει κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο, τη «στιγμή» δηλαδή όπου οι μάζες των ατόμων

παγιωμένες μέσα στην αδρανή παγκοσμιότητα θα μπορούσαν ξαφνικά να ενοποιηθούν σε μάζα-υποκείμενο, σε «ελεύθερο» πλήθος, σε οπερατέρ των πιο βίαιων στιγμών της ιστορίας...

Οτιδήποτε είναι ευαίσθητο στη ρευστοποίηση θέτει σε κίνηση μια νέα παρέμβαση, ένα νέο συλλογικό εξοπλισμό,¹ ένα ιδιαίτερο όργανο σχηματίζεται: (υπουργείο, διεύθυνση, υπηρεσία, γραφείο). Ο εδαφικός καταμερισμός τελειοποιείται, συσφίγγεται, πιο τέλειος, πιο τρομακτικός κι από την αστυνομία.

Μ' αυτό τον τρόπο η πόλη διαθέτει τους μηχανισμούς που εδαφοποιούν το «φυσιολογικό» και το «παθολογικό» και για μεν το «φυσιολογικό» υπάρχει το θεσμικό πλαίσιο της «δημοκρατίας», οι ζώνες λειτουργιών, οι χρήσεις γης, οι κοινωνικοί συλλογικοί εξοπλισμοί, η πόλη που ανήκει στους χρήστες της. Γι' αυτούς η ιστορία, γι' αυτούς και οι πολιτιστικές αξίες.

Ως προς δε το «παθολογικό» όταν αυτό δεν το αποστέλλει στις φυλακές στα νοσοκομεία ή στα άσυλα, τότε το παραδίδει ανοιχτά, απροσχημάτιστα στην καταστολή, το περιορίζει για να το χειριστεί.

Η παρούσα μελέτη περί ανάπτυξης των Εξαρχείων παρουσιάζει ένα και μόνον ενδιαφέρον στοιχείο:

- Η στοχοθεσία της είναι μια πανηγυρική ομολογία των αποκρυμμένων συνήθως επιδιώξεων που έχουν οι πολεοδομικές παρεμβάσεις.

Πρόκειται για μια ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ παρά για μια εκπόνηση πολεοδομικής μελέτης. Έτσι, χωρίς προσχήματα... ούτε καν αυτό που λέμε «για τα μάτια του κόσμου...»

Από τη μεριά μας, η απάντηση σ' αυτήν, τη μελέτη έτσι κι αλλιώς βέβαια, δε μπορεί ποτέ να είναι στο εσωτερικό της μελέτης. Δεν πρόκειται για μια κριτική στην επιστημοσύνη της. Δεν μας βάζει καν στον κόπο να συζητήσουμε μέσα στο εσωτερικό της ιδεολογίας της πολεοδομίας. Τον ρόλο αυτόν του πολεοδόμου τον αποποιείται κι' αυτό το - ίδιο το ΥΠΕΧΩΔΕ για να συνταχθεί ομόρροπα και σχεδόν απροκάλυπτα μαζί με τον κ. Δροσογιάννη. Η μελέτη του ΥΠΕΧΩΔΕ θέλει να αποθαρρύνει τη μονοπώληση και υποβάθμιση του χώρου από διάφορες περιθωριακές ομάδες, ο κ. Δροσογιάννης δε θα ανεχτεί το κράτος εν κράτει.

1 μηχανισμούς που στόχο έχουν να προλαβαίνουν, να τελειοποιούν, να ανακυκλώνουν.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

Το σενάριο που προτείνει το ΥΠΕΧΩΔΕ για αυτό που ονομάζει αναβάθμιση των Εξαρχείων, περιλαμβάνει από αξιοποίηση του Μουσείου και του Λόφου του Στρέφη ως δημιουργία βιβλιοθήκης Πολυτεχνείου και εκθεσιακού Πολιτιστικού Κέντρου, από τόνωση της κατοικίας έως υποδείξεις στους κατοίκους και τους επισκέπτες περί των «αξιών», όπως γράφεται, και των «σημείων αναφοράς» της περιοχής.

Είναι αναμφισβήτητο ότι οι παροχές που εξαγγέλλονται, θα επιφέρουν κάποια τόνωση, όχι βέβαια για την κατοικία στα Εξάρχεια, αλλά για τους Ιδιοκτήτες της. Κάποια χοντρά δάνεια και, στην ουσία, αγύριστα κατά τα πρότυπα της Πλάκας.

Θάναι φυσικά καλοδεχούμενα για μερικούς ιδιοκτήτες στην περιοχή. Αντίθετα, σπίτια που διατηρούν ακόμα τα νοίκια τους μετρημένα, θα γίνουν σύντομα πολυτέλεια δυσβάσταχτη για τους σημερινούς τους ενοικιαστές.

Παρ' όλα αυτά, η πολεοδομική παρέμβαση στην περιοχή δεν έχει πολλά περιθώρια από αυτή την άποψη. Ο Στρέφης, σαν φυσικός πλούτος είναι ήδη αξιοποιημένος. Η κοινωνική υποδομή είναι σημαντική και ελάχιστα βελτιώσιμη και η κεντρική θέση της συνοικίας την έχει ήδη καταστήσει άκρως κατάλληλο χώρο για εγκαταστάσεις τεχνικών, δικηγορικών και λοιπών γραφείων και καταστημάτων. Είναι χαρακτηριστικό: Η μελέτη του ΥΠΕΧΩΔΕ καταλήγει για κάθε μια από τις 5 ζώνες, στις οποίες διακρίνει την περιοχή, σε 5 κατά μέσον όρο προτάσεις μελλοντικών χρήσεων γης (π.χ. κατοικία, γραφεία, χοντρικό εμπόριο, λιανικό, εκπαίδευση, αναψυχή κλπ.). Δίπλα στις 14 από τις 15, αν όχι και στις 15 ορισμένες ζώνες, σημειώνεται στο πλάι ή διαπίστωση: «Ήδη, υπάρχει!».

Η οικονομική και η πολιτιστική πλευρά της πολιτιστικής παρέμβασης του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι λοιπόν αναμφισβήτητα υπαρκτή, όσο αναπόφευκτες θάναι οι επιπτώσεις της σε βάρος των χαμηλόμισθων ενοικιαστών της περιοχής, αλλά και σε βάρος όσων δεν προτιμούν την αναψυχή τους περιβλημένη σε πλαστικοποιημένη συσκευασία. Αυτό όμως είναι μια διαδικασία που από χρόνια μεθοδεύεται. Αν η μελέτη-πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ επιμένει τόσο σ' αυτή την πλευρά, το κάνει για να αποκρύψει αυτό που στην πραγματικότητα ενδιαφέρει. Ο στόχος, δεν είναι οικονομικός κύρια, ούτε πολιτιστικός: Είναι στενά πολιτικός.

Αν μιλάμε για πολεοδομική παρέμβαση στα Εξάρχεια, πρέπει να μιλήσουμε για τη Διοικητική εκτόπιση εκείνου του νεολαιιστικού κυρίως, κόσμου, που αντιστέκεται με ιδιαίτερη ζωντάνια απέναντι στην ραγδαία ισοπέδωση της ζωής του αλλά και στην ήττα παλιότερων και ευρύτερων οραμάτων για μια Εναλλαχτική κοινωνία.

Πρόκειται για ιδιαίτερα σημαντικό ζητούμενο της σημερινής κρατικής πολιτικής. Αυτός ο νεολαιίστικος χώρος μπορεί να αντιστέκεται και να εκφράζεται με κάποια μορφή συλλογικότητας που τα τελευταία χρόνια, έχει κατ' αρχή ηττηθεί και χαθεί σε άλλα ευρύτερα στρώματα, της διανοήσης κυρίως.

Τα τελευταία παραμένουν σήμερα εγκλωβισμένα στις υπάρχουσες πολιτικές εξελίξεις. Κάποιες εξατομικευμένες όμως, κατακερματισμένες στάσεις αντίστασης, πάντα υποβόσκουν σ' αυτά τα στρώματα της διανοήσης, στην καθημερινότητά τους, και είναι αυτές που την οδηγούν στα Εξάρχεια για την νυχτερινή της βόλτα. Η συνύπαρξή τους με το «άλλο» στα Εξάρχεια μπορεί να μην εξαλείφει τις αποστάσεις. Διευκολύνει όμως μια πιθανή μελλοντική ουσιαστικότερη σύγκλιση και συμμαχία. Αυτό ακριβώς, είναι το επικίνδυνο για την κρατική πολιτική. Η εκτόπιση των νεολαιιστικών παρεών, που επιμένουν ενάντια στις συνθήκες της ανεργίας και της συμπίεσης να απαντάνε με την δικιά τους ζωντάνια μεθοδεύεται για να προλάβει και να ακυρώσει αυτή την πιθανότητα και αυτόν τον κίνδυνο.

Ακριβώς επειδή είναι πολιτικό και όχι οικονομικό κυρίως, ή πολιτιστικό το ζητούμενο της, αυτοί που εκδηλώνονται υπέρ της ανάπτυξης, πολύ λίγα επιχειρήματα έχουν να προβάλλουν υπέρ κάποιας «αναπτυξιακής» μετεξέλιξης της περιοχής. Η οργάνωση των σημερινών «αγανακτισμένων πολιτών» στις αξιοθρήνητες συγκεντρώσεις στον Δήμο π.χ., πολύ λίγο προβάλλουν ζητήματα παροχών ή ποιότητας (όπως συνέβη με τα οργανωμένα συμφέροντα των ιδιοκτητών στην περίπτωση της Πλάκας), ενώ δυσκολεύονται να καλύψουν την ρατσιστική μπόχα των προθέσεών τους.

Αν και δεν λείπαν οι προκλητικές δημόσιες εμφανίσεις τους, φαίνεται ότι οι κινήσεις τους διέπονται από εκείνη την συνωμοτικότητα που προσιδιάζει στην μεθόδευση για την επίτευξη ανομολόγητων στενών πολιτικών στόχων. Χαρακτηριστικές οι φήμες για την πραγματοποίηση κρυφών προπαρασκευαστικών συναντήσεων με επιλεγμένες πολιτικές οργανώσεις, πριν την εξαγγελία της ανάπτυξης, υπό την αιγίδα και την παρουσία εκπροσώπων του ΥΠΕΧΩΔΕ και της Αστυνομίας.

Αληθεύουν; Πολύ θα θέλαμε από τα δυο υπουργεία, μια καθαρή απάντηση.

ΠΟΛΙΤΕΣ, ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΕΞΑΡΧΕΙΩΝ

Τελευταία για μια ακόμη φορά, γινόμαστε μάρτυρες και θύματα της βαρβαρότητας και της βαναυσότητας της αστυνομίας σε καθημερινή και 24ωρη βάση.

Μόνο που αυτή τη φορά η συμπεριφορά αυτή διευθύνεται επίσημα από τον υπεύθυνο υπουργό δημόσιας τάξης και την κυβέρνηση και επικροτείται απ' όλο σχεδόν το φάσμα των πολιτικών κομμάτων, που στέλνουν τα μέλη τους να παίξουν το ρόλο των «αγανακτισμένων πολιτών»-όχι βέβαια ενάντια στην αστυνομία.

Πίσω από τη δράση αυτή της αστυνομίας και την πολιτική της κάλυψη από την κυβέρνηση και τα κόμματα, είναι φανερό η πολιτική απόφαση να κατασταλεί κάθε διαφορετική φωνή: «Ό,τι δεν είναι σαν κι εμάς πρέπει να εξαφανιστεί», είναι η πολιτική απόφαση που παρουσιάζεται σαν εκκαθάριση των «περιθωριακών και ύποπτων στοιχείων».

Χρόνια ετοιμαζόταν αυτή η επίθεση ενάντια σ' αυτούς που τολμούν να «γιορτάζουν» διαφορετικά το Πολυτεχνείο, να «θυμούνται» αλλιώς το φασισμό, ν' αντιδρούν άμεσα στα κάθε είδους Τσερνόμπιλ, που αρνούνται να γίνουν άβουλοι καταναλωτές, σ' αυτούς που ονειρεύονται μιαν άλλη καθημερινότητα.

Για χρόνια από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δινόταν μια διαστρεβλωμένη εικόνα της περιοχής, μια ψεύτικη εικόνα των αναρχικών, των αριστεριστών, των νέων-και για να πούμε τα πράγματα με τ' όνομά τους--των αριστερών που συχνάζουν και θα συχνάζουν στο χώρο των Εξαρχείων. Και όταν πια η εικόνα που είχε σχηματίζει ο μέσος πολίτης για τα Εξάρχεια ήταν αυτή που ήθελαν να επιβάλουν, όταν με τις αλλεπάλληλες επιθέσεις της αστυνομίας (και ό,τι αυτές συνεπάγονται) ο πολίτης είχε πια εξοικειωθεί με την παρουσία της, προχώρησαν στο τελικό στάδιο της επιχείρησης, δηλαδή στην οριστική εκκαθάριση.

Παράλληλα ανακοινώνονται και οι στόχοι τους μετά την εκκαθάριση: η ανάπλαση της περιοχής, δηλαδή η μετατροπή των Εξαρχείων-γειτονιάς σε Εξάρχεια τραπεζών, γραφείων, τουριστικής εκμετάλλευσης και πανάκριβων κατοικιών για λίγους προνομιούχους. Οι άλλοι, οι λαϊκοί, θα πάνε στις γειτονιές που έχουν φτιαχτεί γι' αυτούς στις δυτικές συνοικίες. Εκεί οι υπεύθυνοι της ανάπλασης θα μεταφέρουν και το εμπόριο ναρκωτικών, που προστατεύουν και υποθάλλουν και που έτσι κι αλλιώς είναι μια θλιβερή καθημερινότητα σε όλες τις συνοικίες της Αθήνας.

Η καταστολή στα Εξάρχεια δεν είναι παρά η αρχή της γενικότερης καταστολής κάθε διαφορετικής φωνής σ' οποιονδήποτε χώρο, σε οποιαδήποτε πόλη ή χωριό της χώρας, και του εκφασισμού της κοινωνίας που περνάει μέσα από την αποδοχή αυτής της καταστολής και της δημιουργίας «αγανακτισμένων πολιτών», έτοιμων να επέμβουν, αντικαθιστώντας τα ΜΑΤ και ΜΕΑ.

Εμείς, σαν πολίτες που θέλουμε να σκεπτόμαστε και ζούμε διαφορετικά και με αξιοπρέπεια, αρνούμαστε να δεχτούμε την τρομοκρατία που εξαπολύθηκε. Αρνούμαστε τις αναπλάσεις που θα καταστρέψουν την τελευταία ιστορική γειτονιά της Αθήνας. Και διεκδικούμε το δικαίωμα ν' αντιδράσουμε σ' αυτή την επίθεση βίας τους κράτους.

ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ

Στις επόμενες σελίδες έγινε μια προσπάθεια να συγκεντρωθεί ένα μέρος του υλικού από τις κινήσεις και πρωτοβουλίες που στήθηκαν με αφορμή τα πρόσφατα γεγονότα στα Εξάρχεια και την εξαγγελία της απόφασης για ανάπλαση της περιοχής από το ΥΧΟΠ.

- Κατ' αρχήν δημοσιεύονται δύο συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με πρωτοβουλία ομάδας φοιτητών της Αρχ/κής Σχολής ΕΜΠ με τους:

Μ. Μαντουβάλου, Πολεοδόμο, Λέκτορα ΕΜΠ

Π. Γετίμη, καθηγητή Παντείου, πολεοδόμο

- Παράλληλα από τη συνέντευξη τύπου που δόθηκε στην πλατεία Εξαρχείων την /6/86, με πρωτοβουλία της επιτροπής κατοίκων Εξαρχείων, δημοσιεύονται αποσπάσματα από τις τοποθετήσεις των:

Κ. Φώλια, από την επιτροπή κατοίκων Εξαρχείων

Στ. Παναγούλη, βουλευτής

Γ. Βότση, δημοσιογράφου

Γ. Παπαμιχαήλ, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας

Α. Χριστοδουλόπουλου, εκπαιδευτικού

Α. Βρυχέα, Δημοτικής Συμβούλου του Δήμου Αθηναίων

όπως και «αντιπροσωπευτικά» κομμάτια από τη μελέτη του ΥΠΕΧΩΔΕ για την ανάπλαση των Εξαρχείων.

• Επίσης κάποια σχόλια και μια παρουσίαση της πρωτοβουλίας της Ομάδας Φοιτητών Αρ/κής, για το άνοιγμα ραδιοσταθμού.

Κ. Φώλιας, συντονιστής:

Ο χώρος που διεξάγεται αυτή η συνέντευξη σήμερα έχει κυρίως συμβολικό περιεχόμενο. Κι αυτό γιατί όλες αυτές οι απαγορεύσεις πορειών και συγκεντρώσεων, το χτύπημα της αντιπυρηνικής διαδήλωσης, το χτύπημα στου Ζωγράφου, τα γεγονότα στη Θεσσαλονίκη, κάνουν φανερό πως πρόκειται για μια απόπειρα ποινικοποίησης ενός ολόκληρου πολιτικού και κοινωνικού χώρου, όλου αυτού που βρίσκεται εκτός των κομμάτων του κοινοβουλίου, χώρου που εξωθείται τελικά στην παρανομία με όλες τις συνέπειες που μπορεί κανένας να συμπεράνει απ' αυτό. Θάθελα να επισημάνω χαρακτηριστικά - ότι απαγορεύσεις πορειών σε βάση μακροπρόθεσμη, επί μήνες τώρα, έχει να σημειωθεί από τον χειμώνα του 80. Απαγορεύσεις συγκεντρώσεων σε χώρους πανεπιστημιακού ασύλου δεν είχαν συμβεί ποτέ μετά την χούντα, όπως και προληπτικές συλλήψεις τέτοιας κλίμακας δεν έχουν σημειωθεί μέχρι σήμερα επίσης από την εποχή της δικτατορίας. Το κράτος εν τω μεταξύ δεν αρκείται στις δυνατότητες που έχει άμεσης καταστολής σ' αυτή την επιχείρηση, αλλά αξιοποιεί κάθε δυνατότητα προπαγάνδας, άρθρωσης πολιτικού λόγου, κ.λ.π., προκειμένου να δημιουργήσει το ευμενές πλαίσιο που θα του επιτρέψει να επιβάλλει την καταστολή. Πολύ συστηματικά αναγγέλει συλλήψεις ναρκομανών, όταν πρέπει να δικαιολογηθεί για συλλήψεις φεμινιστριών, εξαγγέλλονται αναπλάσεις κ.λ.π..

Ακριβώς αυτό τον τομέα της άρθρωσης πολιτικού λόγου έρχεται να καλύψει η σημερινή συνέντευξη τύπου.

Γ. Βότσης:

Για μένα το θέμα Εξάρχεια δεν αφορά μόνο τα Εξάρχεια. Την περασμένη εβδομάδα είδαμε όλη αυτήν την έξαρση του αστυνομικού οργίου στα Εξάρχεια και παράλληλα στου Ζωγράφου και στην πλατεία Αριστοτέλους. Έχουμε να κάνουμε μ' ένα φαινόμενο, όπου δεν γίνεται απλά μια προσπάθεια να ποινικοποιηθεί ένας συγκεκριμένος πολιτικός χώρος· η προσπάθεια είναι να δημιουργηθεί ένας κώδικας πολιτικής συμπεριφοράς και μάλιστα για να τεθεί η κατάρτισή του στους πλέον αρμόδιους για μια τέτοια δουλειά, σε στρατηγούς. Απ' ότι θυμόμαστε όλοι, το θέμα Εξάρχεια πήρε όραματική μορφή εδώ και δύο χρόνια, απ' το φθινόπωρο του 84. Εντελώς απρόσκλητα, λέω εγώ, ήρθαν ήρθα τότε οι αστυνομικές ορδές με τον Αρκουδέα επικεφαλής, και επειδή είναι γνωστό ότι η βία πολλαπλασιάζει την βία, ακολούθησε ότι ακολούθησε.

Τώρα με τον Δροσογιάννη δεν κρατιούνται καν τα προσχήματα. Είναι μια προσπάθεια να νομιμοποιηθεί ο κατασταλτικός μηχανισμός και να αποκτήσει κοινωνική συναίνεση. Πως θα γίνει αυτό; Με την βοήθεια και του τύπου βαφτίζουμε έναν συγκεκριμένο χώρο αποδιοπομπαίο, τον χρωματίζουμε με χασίσια, με πορνεία, με βιασμούς, έτσι ώστε ο μικροαστός, ο φιλήσυχος, ο νοικοκύρης να δει ότι είναι ευεργετικός ο ρόλος του κατασταλτικού μηχανισμού, όταν θα λειτουργήσει στου Ζωγράφου, στην απεργία, την διαδήλωση κ.λ.π.

Νομίζω για δύο λόγους: ο ένας είναι γιατί περνάμε σε μια περίοδο οικονομικής δυσπραγίας, όπου τον πρώτο ρόλο έχει πια η καταστολή, για να καταστείλει κοινωνικές αντιδράσεις· ο δεύτερος είναι μια προσπάθεια με πρωτοβουλία των Αμερικανών να αντικατασταθεί ο παλιός κομμουνιστικός μπάμπουλας με τον μπάμπουλα του τρομοκράτη και μια προσπάθεια ακόμα να εναρμονιστούν οι κυβερνήσεις που ανήκουν στην ΕΟΚ και στο NATO με τις νέες αντιλήψεις αντιτρομοκρατικής πολιτικής. Αυτές οι αντιλήψεις θέλουν και έναν ισχυρό κατασταλτικό μηχανισμό και αυτός είναι που δοκιμάζεται σήμερα στα Εξάρχεια.

Τα Εξάρχεια είναι, επιμένω, ένας χώρος πειραματισμού του κατασταλτικού μηχανισμού.

Στ. Παναγούλης:

Εγώ θα περιοριστώ στο πολιτικό θέμα. Δεν μπορεί σε καμμία περίπτωση, εν ονόματι κάποιας τάξης ή για να δικαιολογήσουμε ακόμα κάποια, αν θέλετε αυθαιρεσία, που δημιουργείται ίσως στην περιοχή των Εξαρχειών, δεν μπορεί να παραβιάζονται τα στοιχειώδη άρθρα του Συντάγματος και του Ποινικού νόμου. Δεν μπορεί σε καμμία περίπτωση να συλλαμβάνονται πολίτες με τον τρόπο που έχουν συλληφθεί τον τελευταίο καιρό εδώ στην πλατεία ή και σε άλλους χώρους συγκέντρωσης όπου διάφορες κοινωνικές ομάδες προβάλλουν ή διεκδικούν τις θέσεις τους και τα αιτήματά τους.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, εδώ στα Εξάρχεια η κυβέρνηση, η πολιτεία, το υπουργείο έχει εξαπολύσει μαζικές συλλήψεις, που θυμίζουν άλλες εποχές, παραβιάζοντας ακόμα και το στοιχειώδες δικαίωμα του κάθε πολίτη, να μην συλλαμβάνεται χωρίς δικαστικό ένταλμα. Υπάρχει και η άλλη άποψη, ότι ορισμένοι κάτοικοι εδώ θίγονται από την κατάσταση που επικρατεί στην πλατεία, αλλά εγώ πιστεύω ότι υπεύθυνη για την υποβάθμιση της πλατείας είναι γενικότερα η πολιτεία.

Όλοι πιστεύουν αυτή την στιγμή ότι αυτή η πλατεία είναι ένας μπαμπούλας, που κινούνται ναρκωτικά. Και πράγματι κινούνται ναρκωτικά, όχι μόνο εδώ αλλά και σε άλλους χώρους. Εδώ όμως πρέπει να εξετάσουμε ένα θέμα. Οι κάτοικοι της περιοχής, οι φίλοι που συγκεντρώνονται εδώ για να πιούν τον καφέ τους, οι αριστερίστικες οργανώσεις, οι αυτόνομοι, έχουν καταδικάσει επανειλημμένα και με δηλώσεις τους τους εμπόρους ναρκωτικών.

Από κει και πέρα δεν μπορεί να ισχυρίζεται η πολιτεία ότι κυκλοφορούν ελεύθερα τα ναρκωτικά στα Εξάρχεια, όταν κυκλοφορούν ελεύθερα στις φυλακές, κι ενώ γνωρίζει τους εμπόρους ναρκωτικών, τους αφήνει σκόπιμα να πουλάνε το θάνατο.

Αννα Βρυχέα:

Πέρα από τα γενικά πολιτικά ζητήματα που θίχτηκαν, που πρέπει προφανώς όλοι να τα καταγγείλουμε, όσον αφορά την κατάσταση με την κρατική καταστολή και την τρομοκρατία, θάθελα να θίξω μιαν άλλη πλευρά και μια ιδιαιτερότητα των Εξαρχειών. Το πείραμα των Εξαρχειών δεν θίγει μόνο τα ζητήματα καταστολής αλλά και άλλα κατά την γνώμη μου μακροπρόθεσμα. Ποιά είναι αυτά; Βλέπω ότι η έξαρση της καταστολής στα Εξάρχεια δεν είναι καθόλου τυχαία. Τα Εξάρχεια αυτή την στιγμή διεκδικούν το δικαίωμα στην διαφορά. Κι αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό.

Σε μια πόλη που οι γειτονιές της, δηλαδή οι άνθρωποί τους, σαν συμπεριφορές και σαν τρόποι καθημερινής ζωής ομογενοποιούνται όλο και πιο πολύ, υπάρχει αυτή εδώ η γειτονιά με όλες αυτές τις διαφορετικότητες και τις διαφορετικές ομάδες, με ανθρώπους όλων των ηλικιών, με τις διαφορετικές ποιότητες στη ζωή τους, κι αυτό δεν είναι ανεκτό από ένα σύστημα που θέλει ακριβώς οι άνθρωποι και οι γείτονες να ομογενοποιούνται και να έχουν ίδια μοντέλα συμπεριφοράς. Αυτό πρέπει να χτυπηθεί στην καρδιά του, που είναι αυτή τη στιγμή τα Εξάρχεια και είναι κάτι πιο μόνιμο, μακροπρόθεσμο και συνεχές. Αυτό το θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό και το λέω γιατί αυτή την στιγμή, τι συμβαίνει: η καθημερινότητα των ΜΑΤ εξασφαλίζει αυτή ακριβώς την τρομοκρατία, αν θέλετε, σ' αυτήν την ποιότητα ζωής στα Εξάρχεια. Αυτή την καθημερινότητα των ΜΑΤ είναι που θα έρθει να υποκαταστήσει ένα πολεοδομικό σχέδιο. Και γι' αυτό απαιτείται συνεχής εγρήγορση και συμμετοχή των κατοίκων, πέρα από το συγκεκριμένο ζήτημα της κρατικής καταστολής, ακριβώς για να αποφευχθεί αυτή η ιστορία.

A. Χριστοδουλόπουλος:

Έχω την γνώμη ότι όλη αυτή η ιστορία είναι μια γενική πρόβα στην προσπάθεια της κυβέρνησης, να διευρύνει την καταστολή σ' ολόκληρη την κοινωνία και να διαμορφώσει μια ιδιότυπη νομιμότητα, έναν ιδιότυπο κώδικα κοινωνικής συμπεριφοράς, μέσα στον οποίο, και με τον οποίο να μπορεί να εκφράζει, αν θέλετε, αυτό που λέμε σιωπηρή μειοψηφία.

Από αυτή την άποψη η υπόθεση των Εξαρχείων είναι πολύ σοβαρή ιστορία. Αν έχουμε υπόψη μας ότι η έκθεση Χαλικά μιλάει για σκληρότερα οικονομικά μέτρα, κι αν έχουμε υπόψη μας ότι τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης δεν έχουν αποδώσει μέχρι τώρα καρπούς, πρέπει να είμαστε μάλλον βέβαιοι ότι θα έχουμε μια νέα αντιπληθωριστική πολιτική, που για να πετύχει τον στόχο της, θα πρέπει να έχει σαν προϋπόθεση την αδρανοποίηση και παθητικοποίηση του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος.

Από αυτή την άποψη, αν πετύχει η γενική πρόβα του κ. Δροσογιάννη εδώ στα Εξάρχεια, διαμορφώνονται εκείνες οι κατάλληλες συνθήκες, ώστε να μη μπορούν αντιδράσουν οι εργαζόμενοι, τον επόμενο καιρό απέναντι σε μια ολομέτωπη επίθεση, την οποία ήδη επεξεργάζεται κυβέρνηση.

Νομίζω ότι είναι πολύ πιθανό, με δεδομένη την ένταση της καταστολής και της αυθαιρεσίας που είδαμε στα Εξάρχεια και που πραγματικά με αφετηρία τα Εξάρχεια βλέπουμε να εκδηλώνεται και σε άλλες συνοικίες και πόλεις της Ελλάδας, είναι πολύ πιθανό να θρηνήσουμε νεκρούς. Εδώ πρέπει να πούμε ότι τον τελευταίο καιρό, σε διάφορες συνοικίες της Αθήνας, μετά τις 1 το βράδυ, υπάρχουν ασκήσεις επιφυλακής της Αστυνομίας. Και δημιουργείται βέβαια το ερώτημα, για ποιο λόγο, ποιόν κυνηγάνε στις 2 και στις 3 στο Παγκράτι, στην Κυψέλη, στην καισαριανή, στο Βύρωνα. Δηλαδή είναι πλέον σαφές, ότι όλη η ιστορία δεν στοχεύει απλά σε κάποιες μειοψηφίες, αλλά σκοπεύει να περιθωριοποιήσει, να βγάλει αν θέλετε εκτός νόμου, ολόκληρες κοινωνικές δυνάμεις, ολόκληρα κινήματα, κι από αυτή την άποψη νομίζω ότι η πάλη για την περιφρούρηση της πλατείας, η πάλη ενάντια στην καταστολή και τις αυθαιρεσίες του κ. Δροσογιάννη είναι μια πάλη πολύ αναγκαία σήμερα.

Γ. Παπαμιχαήλ: επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πάτρας

Εγώ θα επικεντρωθώ πρώτα απ' όλα στο βασικό θέμα, να ξεκαθαρίσουμε τελικά ποια είναι η δουλειά της αστυνομίας. Για μας, την επιτροπή κατοίκων Εξαρχείων για τα πολιτικά και Συνταγματικά δικαιώματα, η δουλειά της αστυνομίας δεν είναι να κρίνει πως είμαι ντυμένος, ούτε που πάω, ούτε τι λέω. Είναι να με υπερασπίζεται απέναντι σε συγκεκριμένα γεγονότα, και γι' αυτό άλλωστε την πληρώνει ο Έλληνας φορολογούμενος. Αλλά επειδή είναι ανίκανη, φαίνεται να την κάνει αυτή τη δουλειά, υιοθετεί μιαν άλλη πολιτική. Προσπαθεί να με κλείσει εμένα, τον πολίτη, σπίτι μου, για να φτιάξει μια τάξη νεκροταφείου όπου θα κυκλοφορούν μόνο μερικοί καθώς πρέπει πολίτες.

Ποιοι είναι αυτοί: Αυτοί πρώτα απ' όλα χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη του εφιαλτικού κυριολεκτικά φαινομένου των αγανακτισμένων πολιτών. Έχουμε να κάνουμε με μάζες πολιτών που τους κατεβάζουν στο δρόμο, με σκοπό να επιβάλλουν κάποια ιδέα της ευταξίας και να κλείσουν στα σπίτια τους όλους τους υπόλοιπους πολίτες που έχουν ξεβαμένα τζιν ή ξανθά μαλλιά.

Έχουμε λοιπόν κάποια ιδέα της τάξης και κάποια ιδέα της αστυνομίας· κι απ' αυτή την άποψη πραγματικά ανήκουστη Δύση. Δεν κάνουμε άλλο παρά να μιμούμαστε συγκεκριμένα πρότυπα, τα οποία εφαρμόζονται αυτή τη στιγμή στη Γαλλία και στη Γερμανία καταστροφικότητα, με παθιτικοποίηση του πληθυσμού απέναντι στη χειρότερη αυθαιρεσία, και το χειρότερο

επιτρέποντας σ' αυτή ακριβώς την περίπτωση, στα εγκληματικά στοιχεία να δρουν, γιατί ως γνωστόν κανένα κράτος δεν έχει περισσότερους εγκληματίες απ' ότι η Γαλλία, ή η Αμερική ή και η Γερμανία. Κι εδώ έχουμε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, έχουμε αυτούς που ονομάζονται αναρχικοί να καταδιώκονται απ' την Αστυνομία ενώ την ίδια στιγμή προσπαθούν να καταδιώξουν εμπόρους ναρκωτικών. Ποιός καλύπτει εδώ με έργα τους εμπόρους ναρκωτικών: Εδώ πια επειδή δεν υπάρχει κανένας κοινωνικός κανόνας, έτσι που να ευσταθεί και η εξαιρεσή του, επειδή υπάρχει συνεχής παθιτικοποίηση των πολιτών, αλλάζουμε τον κοινωνικό κανόνα, που είναι εγγύηση της ασφάλειας αυτής της κοινωνίας, με την ιδέα του νόμου, ο οποίος ως γνωστόν, δεν δέχεται εξαιρέσεις.

• ΣΥΖΗΤΗΣΗ με την Μ. Μαντουβάλου

Μ.Μ.: Το ερώτημα είναι: αν το κράτος κάνει στα Εξάρχεια μια ανάπλαση, διώχνοντας την διασκέδαση, προσανατολίζεται άραγε στο να κάνει τα Εξάρχεια αποκλειστικά περιοχή κατοικίας; Θα φτιάξει δηλαδή μια αμιγή περιοχή κατοικίας; Στο κέντρο της Αθήνας; Και μάλιστα ελπίζει να είναι «ποιοτική»; Είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι θα έρθει η «φύση» (απαραίτητος δείκτης ποιότητας για την κατοικία) να κατοικήσει στα Εξάρχεια. Κατοικία στο κέντρο της Αθήνας είναι αναγκαστικά μια υποβαθμισμένη κατοικία.

Για να γίνει η «ανάπλαση» λοιπόν, που σημαίνει ότι θα πέσουν λεφτά σε έργα, και για να είναι αποδοτικά αυτά τα λεφτά σαν επένδυση, είτε για το κράτος είτε για τους ιδιώτες, θα πρέπει να υπάρχουν κάποιες «κεντρικές» χρήσεις, δραστηριότητες δηλαδή αποδοτικές στο κέντρο της Αθήνας. Γιατί λοιπόν να υπάρξουν κάποιες άλλες από αυτές του ήδη υπάρχουν στην περιοχή;

Ε.: Μα είναι φανερό πως δεν πρόκειται να φύγει γενικά η ψυχαγωγία, αλλά μερικά συγκεκριμένα «είδη» της.

Μ.Μ.: Άρα καταλήγει κανείς πως στον στόχο της μελέτης είναι ότι κάποια συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία (και είναι ένα ερώτημα πόσο συγκεκριμένη είναι) θα «πρέπει» να πάρει να έχει τα Εξάρχεια σαν χώρο για να μαζεύεται. Αλλά εκεί πια, δεν υπάρχει ένα τεράστιο πρόβλημα που θα μπορούσε να το ονομάσει κανείς διαδικασίες ρατσισμού;

Το λέω αυτό γιατί δεν νομίζω ότι υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο είδος επικίνδυνου «Εξαρχειώτη». Βέβαια, σταδιακά και με την χρήση της αστυνομίας, τείνει να δημιουργηθεί κάτι τέτοιο. Αλλά δεν νομίζω πως αν τα Εξάρχεια αφήνονταν να λειτουργήσουν μόνα τους θα είχαν ιδιαίτερα προβλήματα. Εντάξει, θα υπήρχαν εδώ κάποιοι άνθρωποι που συμπαθούν ένα είδος ντυσίματος, ένα είδος μουσικής... αλλά παντού υπάρχουν αυτά, δεν υπάρχει τίποτα παράξενο...

Όλα αυτά που προσάπτουν στα Εξάρχεια ότι είναι δήθεν ο κατ' εξοχήν χώρος της εγκληματικότητας είναι πράγματα αστήρικτα. Αν κάποιος έκανε μια στατιστική, νομίζω ότι θα φαινόταν ότι τα Εξάρχεια είναι μάλλον από τους ασφαλέστερους τόπους για να κυκλοφορεί κανείς (εννοείται χωρίς την παρουσία της αστυνομίας). Και ό,τι μπορεί να δηλωθεί σαν «εγκληματικό» έχει να κάνει κυρίως με τις συγκρούσεις με την αστυνομία.

Γ.: Πράγματι, ο μοναδικός φόνος, που έχει γίνει τα τελευταία χρόνια στην περιοχή, είναι από αστυνομικό.

Μ.Μ.: Όσον αφορά δε τα ναρκωτικά, αυτά είναι μια τελείως διαφορετική ιστορία. Είναι βέβαιο ότι τα κυκλώματα αυτά βρίσκονται σε κύκλους που κανένας δεν θα μπορούσε να τους χαρακτηρίσει γέννημα-θρέμμα των Εξαρχειών. Κι αν παραδεχτούμε ότι στα Εξάρχεια υπάρχει ιδιαίτερη άνθηση στην διακίνηση ναρκωτικών (παραβλέποντας την υποκειμενική πλευρά του νέου που πέφτει θύμα τους) θα πρέπει μάλλον να αναρωτηθούμε πως είναι δυνατόν να συμβαίνει κάτι τέτοιο με τόση αστυνομοκρατία. Αλλά τέλος πάντων τα ναρκωτικά διακινούνται και αλλού με την ίδια τουλάχιστον ένταση-έτσι δεν μας λένε; Ποιο είναι τότε το «ειδικό» πρόβλημα των Εξαρχειών; Και είναι η λύση του η ανάπλαση της περιοχής; Σίγουρα όχι.

Γ.: Σίγουρα όχι, εφόσον η ηρωίνη κυκλοφορεί και στο Κολωνάκι.

Κ.: Πιστεύεις λοιπόν ότι μπορούμε να εντοπίσουμε στο σχέδιο της ανάπλασης σαν στόχο τις διάφορες κοινωνικές ομάδες, και σαν όπλο εναντίον τους τις προβλεπόμενες αλλαγές χρήσεων στην περιοχή; **Μ.Μ.:** Δεν θα έλεγα αλλαγές χρήσεων. Μάλλον πρόκειται για οικονομικές αλλαγές. Φαντάζομαι π.χ. ότι θα ανέβουν κατακόρυφα τα νοίκια. **Γ.:** Οπότε αυτό το κτύπημα των κοινωνικών ομάδων δεν γίνεται μόνο αυτόματα μέσω της αστυνομίας αλλά κυρίως μακροπρόθεσμα; **Μ.Μ.:** Ναι, και ούτε καν μακροπρόθεσμα. Νομίζω ότι οι τιμές (στα νοίκια, ή στις εξυπηρετήσεις όπως η διασκέδαση) θα πρέπει ήδη να ανεβαίνουν. Κάτι τέτοιο είναι νομοτελειακό.

Γ.: Πάντως θα έλεγε κανείς ότι για να πραγματοποιηθεί το πλήρες σχέδιο ανάπτυξης της περιοχής, θα πρέπει να συμβούν και άλλα πράγματα όπως π.χ. να φύγουν τα πανεπιστήμια.

Μ.Μ.: Ναι υπάρχει αυτή η προοπτική η οποία προχωράει κανονικά. Είναι φανερό ότι θέλουν να διώξουν τα πανεπιστήμια από το κέντρο της Αθήνας και νομίζω ότι δεν έχει συνειδητοποιηθεί επαρκώς τι σημαίνει αυτό.

Κ.: Μπορούμε λοιπόν να δούμε ότι τα Εξάρχεια (απ' αυτήν την άποψη τουλάχιστον) είναι ένα επεισόδιο σε μια αλυσίδα ανάλογων, που περιλαμβάνει την ανάπτυξη της Πλάκας, την μεταφορά των πανεπιστημίων, ίσως αργότερα επέμβαση στου Ψυρρή-ένα συνολικό σχέδιο επέμβασης στο κέντρο της Αθήνας που έχει βέβαια οικονομικούς αλλά οπωσδήποτε και κοινωνικούς στόχους;

Μ.Μ.: Ναι, αν και από την εμπειρία και τις γνώσεις μου, νομίζω ότι μιας τέτοιας κλίμακας επέμβαση στην πόλη, εδώ στην Ελλάδα, δεν είναι προσχεδιασμένη συνολικά στο μυαλό κάποιων υπευθύνων. Έχω μάλλον την εντύπωση ότι τα αποτελέσματα προκύπτουν μέσα από πολλές πιέσεις, μέσα από ένα πλατύτερο ιδεολογικό κλίμα, χωρίς να είναι πάντα συνειδητοποιημένες οι κοινωνικές τους προοπτικές. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει κράτος πολύ μακρόπνοων σχεδίων. Ωστόσο αυτό δεν εμποδίζει να υπάρχει τελικά κάποια συνεργασία ανάμεσα σε επιμέρους κινήσεις, τέτοια σαν να ήταν όλα προσχεδιασμένα.

Τώρα όσον αφορά τα Εξάρχεια, πράγματι έρχεται κουτί με την εξυγίανση της περιοχής και η απομάκρυνση του Πολυτεχνείου, της Νομικής και του Χημείου· αν και πρέπει να πούμε πως η δυναμική των Εξαρχείων σήμερα δεν οφείλεται στους φοιτητές. Στις διάφορες συγκρούσεις νομίζω ότι δεν μπορούμε να πούμε ότι οι φοιτητές ήταν η κινητήρια δύναμη.

Γ.: Αυτό είναι αλήθεια, αν και νομίζω ότι παρ' όλα αυτά η παρουσία των πανεπιστημίων βοηθάει στην δυναμική των Εξαρχείων. Αυτός είναι άλλωστε λόγος που μεθοδεύεται μια ορισμένη λύση θεσμικής αποκοπής των πανεπιστημίων από αυτό το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Μ.Μ.: Υπάρχουν πάντως κι άλλα ερωτηματικά γι αυτό το σχέδιο της ανάπτυξης. Τι θα γίνουν τα Εξάρχεια, τι θέλουν αν τα κάνουν; Χρειάζεται επέκταση του κέντρου; Κάτι τέτοιο περιέχει μια αντίφαση, γιατί υποτίθεται ότι το κράτος διακηρύσσει την «αποκέντρωση», έτσι δεν είναι;

Γ.: Έτσι είναι, αλλά αυτή η διακήρυξη της περίφημης «αποκέντρωσης»

σημαίνει ότι κάποιες λειτουργίες είναι ασύμφορο να βρίσκονται στο κέντρο. Αυτό καθόλου δεν σημαίνει ότι το κέντρο θα αδειάσει και θα μείνει κενό και ανεξέλεγκτο. Μάλλον κάποιες άλλες λειτουργίες, και κάποιες άλλες σημασίες (σε επίπεδο ιδεολογίας) θα 'ρθουν να εγκατασταθούν εδώ.

Για παράδειγμα: το «ιστορικό κέντρο» εμφανίστηκε κάποια στιγμή σαν κρίσιμη ανάγκη για την Αθήνα, και συμβολικά σε επίπεδο ταυτότητας και φαντασιώσεων για τους κατοίκους της, και ουσιαστικά σε επίπεδο εμπορίου και τουρισμού. Ε, λοιπόν γι αυτό το λόγο απαλλοτριώθηκε η Πλάκα.

Για τα Εξάρχεια τώρα, ας θυμηθούμε ότι αρχικός εμπνευστής της ανάπτυξης τους ήταν (όπως λέγεται) ο Λαλιώτης σαν υφυπουργός νέας γενιάς. Κι αυτή η ανάπτυξη θα μπορούσε να έχει σαν προοπτική ένα «πολιτιστικό κέντρο», ένα «κέντρο διανόησης και τέχνης»-επειδή υποτίθεται πως τα Εξάρχεια έχουν μια τέτοια παράδοση. Γι αυτό λοιπόν πρώτα-πρώτα πρέπει να διώξουν αυτούς τους κακομούτσουνους «περιθωριακούς» που με τίποτα δεν είναι ευχαριστημένοι, ούτε με τον πολιτισμό, ούτε με το υπουργείο νέας γενιάς και έτσι τους χαλάνε το έργο, και ύστερα θα στήσουν το σκηνικό της κουλτούρας. Κάπου εκεί θα πρέπει να εντάξουμε και τις προτάσεις της μελέτης για τις γκαλλερί, τις βιβλιοθήκες και τα μουσεία.

Για ποιον όλα αυτά; Για αυτούς τους 30άρηδες και 35άρηδες, της γενιάς του 73 ας πούμε, που αφού έδωσαν τις μάχες τους πέρασαν στην ιστορία και το κράτος. Κάπως έτσι, σαν κέντρο μιας τσιφούτικης ελίτ της διανόησης, νομίζω ότι θέλουν τα Εξάρχεια (αν βέβαια όλα πάνε καλά). Το γεγονός δε ότι η αστυνομία έχει τις δικές της παρτίδες με αυτούς τους «περιθωριακούς» τους την κάνει εντελώς χρήσιμη προς το παρόν.

Κ.: Ναι, αν και νομίζω ότι αυτή την προοπτική μόνο σαν πρόθεση μπορούμε να την δούμε. Γιατί πράγματι η μελέτη είναι πολύ αστεία σ' αυτό το επίπεδο. Προτείνει π.χ. να μεταφερθεί ένα κομμάτι του Μουσείου στα Εξάρχεια, τραβώντας από τα μαλλιά τα πράγματα χωρίς φυσικά να πείθει.

Μ.Μ.: Δηλαδή πρόκειται για μια μελέτη που έγινε επειδή έπρεπε να γίνει μια μελέτη και όχι γιατί υπήρχαν φανερά «προβλήματα» να λυθούν.

Τώρα όσο γι' αυτό που είπες, το «κέντρο διανόησης» θα μπορούσε να είναι μια σοβαρή εξήγηση για τα σχέδια τους για τα Εξάρχεια. Πράγματι σε μια τέτοια περίπτωση δεν τους χρειάζεται ο πιτσιρικάς που έρχεται από τα Πετράλωνα ή το Περιστερί (εκτός βέβαια αν ενταχθεί σε έναν άλλο τρόπο συμπεριφοράς, σε μια άλλη ιδεολογία), οπότε τον κυνηγάνε.

Βέβαια μια τέτοια προοπτική δεν μπορούν να την προγραμματίσουν μέχρι τις λεπτομέρειες, γιατί χρειάζεται και ο κόσμος που θα ακολουθήσει διαμορφώνοντας ένα κατάλληλο κλίμα.

Ο.: Πράγμα που είναι πολύ πιθανό με τις τωρινές συνθήκες.

Μ.Μ.: Ναι, είναι πολύ πιθανό με την συγκεκριμένη πραγματικότητα της Αθήνας. Τώρα βέβαια θα μπορούσαμε να πούμε διάφορα πράγματα για τις ταξικές επιλογές αυτών των ενεργειών. Γιατί νομίζω ότι αν υπάρχει κάτι θετικό σ' αυτό το κέντρο της Αθήνας (που κατά τα άλλα είναι αβίωτο) είναι ότι υπάρχει ανάμιξη, ότι' άνθρωποι που βρίσκονται πολύ κοντά ο ένας στον άλλο, προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές κατηγορίες.

Μπορούμε να καταλάβουμε τι σημαίνει να θέλουν να απομακρύνουν μεταξύ τους αυτές τις κοινωνικές κατηγορίες. Είναι φανερό ότι αν απομονωθούν μπορούν πιο εύκολα να πέφτουν θύματα παραπληροφόρησης ή μυθοποιήσεων μέσω του τύπου ή της τηλεόρασης. Και αυτό ισχύει ήδη με τα Εξάρχεια-αυτοί π.χ. που μένουν μακριά από την περιοχή ή σε άλλες πόλεις έχουν συχνά μια τερατώδη εικόνα για το τι συμβαίνει εδώ. Είναι η εικόνα που αποκτάνε μέσα από τις εφημερίδες. Από εκεί και πέρα η επέμβαση της αστυνομίας έχει μεγάλη συναίνεση, και νομίζω όχι τόσο στην περιοχή των Εξαρχείων, όσο έξω απ' αυτήν.

Κ.: Μπαίνουμε λοιπόν σε ένα άλλο ζήτημα. Τα Εξάρχεια δεν είναι το τρομερό μέρος όπως ανεξέλεγκτοι πιστολέρος κάναν ληστείες ή βιάζουν οκτάχρονα υπό το βλέμμα του κ. Δροσογιάννη, δεν είναι αυτό το φοβερό άνδρo που λένε οι εφημερίδες και η τηλεόραση. Ωστόσο υπάρχουν εδώ κάποιες αντιθέσεις ανάμεσα σε κάποιους φιλήσυχους κατοίκους και σε κάποιους χρήστες που διασκεδάζουν θορυβοδικά, έχουν μηχανάκια, η διαδηλώνουν με βίαιο τρόπο. Εν πάσει περιπτώσει, αυτές οι αντιθέσεις είναι σε καθημερινή βάση. Νομίζεις ότι θα μπορούσαν να αμβλυνθούν, να εξομαλυνθούν με κάποιο τρόπο, μέσα από την συμμετοχή του πληθυσμού σε κάποιες διαδικασίες αποφάσεων, μέσα από κάτι τέτοιο;

Μ.Μ.: Τι συμμετοχή;

Κ.: Υποτίθεται ότι το υπουργείο κάνει την διάγνωση ότι η περιοχή είναι προβληματική και ότι υπάρχουν διάφοροι «περιθωριακοί» που επιτείνουν την υποβάθμισή της. Εν πάσει περιπτώσει υπάρχουν κάποιες αντιθέσεις...

Μ.Μ.: Συγγνώμη, αλλά εδώ έχω μια ένσταση. Πιστεύεται ότι ανάμεσα στους «κατοίκους» των Εξαρχείων και τους «άλλους» υπάρχουν σημαντικές

αντιθέσεις;

Γ.: Κοίτα τώρα δηλώνονται, ανοιχτά και κατηγορηματικά, φτάνοντας από την μεριά των κατοίκων σε ακραίες καταστάσεις του τύπου: δεν θέλουμε κανέναν, να φύγουν όλοι, τα Εξάρχεια είναι δικά μας και διάφορα τέτοια κωμικοτραγικά.

Μ.Μ.: Δηλώνονται τώρα, που υπάρχει αυτή η ένταση γιατί τα Εξάρχεια έχουν ταλαιπωρηθεί φρικτά. Ωραία, κάπου οξύνθηκαν οι αντιθέσεις, και βέβαια δεν μπορούν να λυθούν με καμιά συμμετοχή. Θα μπορούσε να γίνει συζήτηση μόνο αν αφηνόταν η περιοχή ελεύθερη για ένα διάστημα κάτω από άλλες διαδικασίες. Αλλά να ρωτήσω εσάς, που η σχέση σας με τα Εξάρχεια δεν είναι τωρινή: νομίζετε πως αυτές οι αντιθέσεις είναι υπαρκτές;

Ε.: Ναι έχουν δημιουργήσει, τώρα πια.

Μ.Μ.: Εντάξει τώρα υπάρχουν, αλλά υπήρχαν πάντα; Έχετε την εντύπωση π.χ. ότι την πρώτη εποχή του ΠΑΣΟΚ, με τις καταλήψεις των σπιτιών, υπήρχε αντίθεση των κατοίκων απέναντι σ' αυτές; Άλλωστε τα Εξάρχεια έχουν μια παράδοση σε χρήσεις που τυπικά «ενοχλούν». Αλλά δεν υπήρχε ποτέ κάποια οξυνση. Το λέω αυτό, γιατί έχω την εντύπωση ότι τα Εξάρχεια δεν είναι (ή δεν ήταν μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον) περιοχή κατοικίας τυπικών μικροαστών. Υπήρχαν πολλοί γέροι, μικροεπαγγελματίες, στρώματα τέλος πάντων διαφορετικά από τους μικροαστούς της τρομερής ηθικής και του ωραρίου.

Ε: Άλλωστε τα καθαρά μικροαστικά στρώματα γύρω στο 70 εγκατέλειψαν το κέντρο.

Μ.Μ.: Αυτό ισχύει αλλά κυρίως για τις θεωρούμενες παλιά «καλές» περιοχές. Τα Εξάρχεια δεν ανήκαν σ' αυτήν την κατηγορία.

Τώρα όσον αφορά την συμμετοχή σε συζητήσεις για πολεοδομικά θέματα, όπως και αυτή η επικείμενη ανάπλαση, είναι ένα ζήτημα με πολλά ερωτηματικά. Δεν θέλω να πω βέβαια πως είμαι εναντίον των συζητήσεων αλλά π.χ. ποια είναι τα προβλήματα της πόλης ή μιας γειτονιάς και τι διάθεση έχουν αυτοί που τρέχουν από το πρωί ως το βράδυ να συζητήσουν αυτά τα προβλήματα; Και πόσο μπορούν να κάνουν μια ιεράρχηση διαφορετική από αυτήν που προβάλουν με μανία οι εφημερίδες;

Δεν ξέρω, αλλά προσωπικά, απέναντι σε αυτές τις περιπτώσεις της οργανωμένης συμμετοχής σε συζήτηση για διάφορα προβλήματα και θέματα

της πόλης, είμαι πολύ επιφυλακτική. Ε.: Ναι, και η κριτική που γίνεται στις επεμβάσεις του κράτους στην πόλη, είναι αυτή της μη συμμετοχής των κατοίκων, χωρίς να εξετάζονται ποιοι είναι οι όροι της συμμετοχής.

Κ.: Άλλωστε και αυτό που ονομάζει η μελέτη συμμετοχή, είδαμε τι είναι. Μια αίθουσα στο δημαρχείο όπου μαζεύονται καμμιά εκατοστή άτομα, στην πλειοψηφία τους επιχειρηματίες και αγανακτισμένοι πολίτες. Στην ουσία πρόκειται για σικέ παιχνίδι, ανάμεσα σε κάποιους που θέλουν να παρουσιάσουν ένα κόσμο να χειροκροτεί από κάτω και σε κάποιους άλλους που θέλουν να δείξουν ότι παλεύουν για το δίκιο τους επιδεικνύοντας κάποιες απογραφές που έχουν (υποτίθεται) μαγέψει.

Μ.Μ.: Ναι, κάτι τέτοιο δεν αξίζει τον κόπο να ονομάζεται καν συμμετοχή. Αλλά έτσι κι αλλιώς, τι θα θέλαμε; Να ρωτήσουν τους κατοίκους των Εξαρχείων τι θέλουν; Ποιους κατοίκους; Και όλοι αυτοί οι περαστικοί από την περιοχή τι λόγο έχουν;

Ο.: Όλος αυτός ο κόσμος που υποτίθεται ότι τώρα ρωτιέται μέσα από κάποιες δήθεν συμμετοχικές διαδικασίες, είναι τόσο συντηρητικός και τόσο συναινετικός στις κρατικές μεθοδεύσεις που είναι αμφίβολο αν μπορεί όντως να «συμμετάσχει» σε κάτι, πέρα από το να επικροτεί. Και από την άλλη μεριά, το υπουργείο και ο δήμος, με το ένα χέρι καλούν υποτίθεται τους κατοίκους να συμμετάσχουν, ενώ με το άλλο χέρι προπαγανδίζουν με τέτοιο τρόπο τις δικές του επιλογές, διαμορφώνουν τόσο πολύ την κοινή γνώμη ώστε αναρωτιέται κανείς αν αυτοί οι «συμμετέχοντες» είναι ανεκτό να έχουν κάποια αρνητική στάση σ' αυτήν την ιστορία.

Μ.Μ.: Αυτό που γίνεται σ' αυτές τις διαδικασίες (είναι όπως το λες) έχει ως εξής: συνήθως φτιάχνουν ένα πολύ όμορφο σχέδιο, με διάφορες προοπτικές, χρωματάκια, έτσι που να φαίνονται σαν μικροί παράδεισοι. Και μετά ρωτάνε: το θέλετε αυτό; Σαν να ρωτάνε τα παιδάκια: θέλετε καραμέλες; Και φυσικά οι κάτοικοι απαντάνε: ναι το θέλουμε! Μπράβο στους κατοίκους!!

Σ' όλα αυτά τα πολεοδομικά σχέδια, η συμμετοχή είναι κατευθυνόμενη (όχι μόνο στα Εξάρχεια). Και αυτή η κατευθυνόμενη συμμετοχή δεν λειτουργεί βέβαια προς όφελος των κατοίκων-είναι σικέ παιχνίδι όπως είπες και συ. Πολύ περισσότερο βέβαια καθώς πρόκειται για περιοχή του κέντρου, όπου υπάρχουν όλοι αυτοί, οι χιλιάδες «άλλοι», οι περαστικοί, οι μη κάτοικοι, οι «χρήστες» που φυσικά δεν ρωτιούνται.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΥΠΕΧΩΔΕ

Σημερινά προβλήματα:

Η περιοχή μελέτης υποβαθμίζεται με όλο και εντεινόμενο ρυθμό από ειδικά προβλήματα που σήμερα ευνοούνται από τη θέση της περιοχής, την έλλειψη ισορροπίας χρήσεων και γενικά τον υφιστάμενο πολεοδομικό σχεδιασμό, την συνεχή ελάττωση των περιβαλλοντικών αξιών και απώλεια της φυσιογνωμίας της. Αποτέλεσμα της υποβάθμισης της περιοχής είναι ότι το φυσικό της κέντρο, που αποτελεί η Πλατεία Εξαρχείων, έχει μεταβληθεί σε χώρο συγκέντρωσης και δραστηριότητας περιθωριακών ομάδων. Τελικά όλοι οι παραπάνω στόχοι συνοψίζονται στην αναβάθμιση της περιοχής, την τόνωση της κατοικίας και των κεντρικών υπερτοπικών λειτουργιών και παράλληλα στην αποθάρρυνση διαφόρων περιθωριακών κοινωνικών ομάδων στη μονοπώληση και υποβάθμιση του χώρου.

Η μελέτη αποσκοπεί:

Στην δημιουργία νέων πόλων αναβάθμισης σε ιδιαίτερες από άποψη πολεοδομικής και ιστορικής σημασίας θέσεις. Αυτοί οι νέοι πόλοι θα είναι συμπληρωματικοί των ήδη υφιστάμενων. (π.χ. τμήματα του Μουσείου, βιβλιοθήκη του Πολυτεχνείου και Πολιτιστικό Εκθεσιακό Κέντρο μπορούν να μεταφερθούν σε νεοκλασσικά κτίρια κοντά στην Πλατεία Εξαρχείων).

Σχέδιο δράσης:

Η παρέμβαση στην περιοχή προτείνεται να γίνει κατά φάσεις, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η συναίνεση των κατοίκων και η εφικτότητα των προτάσεων. Συγκεκριμένα σε πρώτη φάση προτείνεται: -Επανασχεδιασμός της Πλατείας Εξαρχείων -Επανασχεδιασμός των βασικών προσβάσεων στο λόφο του Στρέφη -Παρέμβαση στον ιδιαίτερα σημαντικό κόμβο των οδών Μεθώνης και Κουντουριώτου.

• ΣΥΖΗΤΗΣΗ με τον Π. Γετίμη

Κ.: Παρότι η πολιτική των αναπλάσεων στην Ελλάδα φαίνεται να αγνοεί κάποια κοινωνικά ζητήματα που την ακολουθούν, δεν είναι φανερό ότι στην περίπτωση των Εξαρχείων αυτά τα ζητήματα έχουν τεθεί;

Απ' την στιγμή που μπαίνει σαν στόχος η αποθάρρυνση κάποιων κοινωνικών ομάδων, είναι τόσο μικρές αυτές οι ομάδες ώστε να μην μπορούν να διασαλεύσουν την ηρεμία στο φυσικό χώρο που γίνεται αυτή η επέμβαση ή αυτές οι ομάδες είναι αρκετά πιο επικίνδυνες απ' όσο μπορούμε να φανταστούμε και αυτή η μελέτη είναι τουλάχιστον απ' τις πρώτες πούχουν πάρει πολύ σοβαρά το κοινωνικό.

Π.Γ.: Καταλαβαίνω αλλά εγώ θα θελα να το πάω κάπου αλλού, κάπως πιο γενικά και μετά θα πούμε για τα Εξάρχεια. Ας δούμε πως μπαίνει η ανάπλαση «γενικά καλή για όλους». Μέσα απ' αυτό το «γενικά καλή για όλους». Θα αφαιρεθεί ο προνομιακός αυτός χώρος από κάποιες ομάδες που τον ιδιοποιούνται και δημιουργούν τελευταία κάποια προβλήματα. Πιστεύω προσωπικά ότι η ανάπλαση δεν μπορεί να βάλει τέτοιο στόχο και να τον πετύχει. Κατ' αρχήν τα προβλήματα περιθωριακών ομάδων ή ομάδων που αντιλαμβάνονται τη χρήση του χώρου τελείως διαφορετικά δεν λύνονται με τέτοιου τύπου παρεμβάσεις. Αλλά θα θελα να το πάω αλλού, στο σημείο που λέει: «Κάνω μια ανάπλαση για τους κατοίκους των Εξαρχείων». Πιστεύω ότι τέτοιες αναπλάσεις δεν γίνονται για τους κατοίκους εν γένει. Οι κάτοικοι των Εξαρχείων είναι διαφοροποιημένοι σε ομάδες. Είναι ένα πεδίο συγκρουόμενων συμφερόντων. Δεν έχει τα ίδια συμφέροντα ο χαμηλόμισθος ενοικιαστής μιας κατοικίας τριών δωματίων που έχει ενοίκιο ας πούμε 10.000 γιατί το νοικιάζει από το 1955, με τον υψηλόμισθο ενοικιαστή μιας χρήσης που αποδίδει, ας πούμε εμπορικό κατάστημα, ή αυτοί οι δυο με τον ιδιοκτήτη ενός αντίστοιχου καταστήματος.

Ας πάρουμε για παράδειγμα ένα πεζόδρομο (τέτοιες μίνι αναπλάσεις δεν είναι κάτι καινούργιο, απλώς τώρα γίνονται με ποιο γενικευμένη μορφή). Ενώ φέρνει οφέλη στους ιδιοκτήτες των καταστημάτων ή των κτιρίων, ταυτόχρονα δεν εγγυάται ότι ο χαμηλόμισθος ενοικιαστής θα μπορεί μετά την παρέμβαση να παραμείνει. Αυτό το είδαμε στην οδό Θεμιστοκλέους, που έχουμε μια εντονότατη διαφοροποίηση στις αλλαγές χρήσεων, εις όφελος νέων πιο αποδοτικών.

Τώρα ας το πάμε στις κοινωνικές ομάδες. Δεν πιστεύω με τέτοια μέτρα ότι λύνονται προβλήματα τέτοιου τύπου. Τέτοια προβλήματα λύνονται με μια γενικότερη πολιτική που έχει να κάνει με το να δει κανείς κατάματα τα προβλήματα ομάδων που είτε περιθωριοποιούνται είτε γεννιώνται σε περιόδους κρίσης και μαστίζονται απ' το πρόβλημα της ανεργίας των νέων είτε γενικεύονται από μια γενικότερη αμφισβήτηση της νεολαίας. Αυτά τα πράγματα δεν αντιμετωπίζονται με πολιτικές παρεμβάσεις στο επίπεδο του

χώρου. Αυτά είναι γενικότερα προβλήματα. Σε τελική ανάλυση θα μεταφερθούν σε μια άλλη συνοικία. Το πρόβλημα είναι να δει κανείς την ουσία της παρέμβασης που μπορεί να εκτοπίσει ή να διαχύσει το πρόβλημα αλλά δεν το λύνει (αν δεχτούμε ότι υπάρχει πρόβλημα και δεν έχει υπερβολικά μεγεθυνθεί). Έχει σημασία να συζητήσουμε για την πολιτική του αυταρχισμού αλλά ας δούμε όταν έρχεται το κράτος που διεκδικεί τον κοινωνικό του ρόλο σε σχέση με μια περιοχή, ποιους ωφελεί και ποιους όχι. Και κάτι ακόμα: γίνεται λόγος για τις συμμετοχικές διαδικασίες των κατοίκων μέσα στις διαδικασίες στις οποίες παίρνονται οι αποφάσεις. Υπάρχουν δυνατότητες παρέμβασης των κατοίκων και ποιων κατοίκων; όταν δεχτήκαμε ότι αυτοί έχουν διαφοροποιημένα συμφέροντα. Είναι δυνατόν να βρεθεί ένα κοινό *comensus*, όπου όλοι θα συμφωνήσουν σε κάποια *minimum*; Εγώ πιστεύω πως ναι αλλά πέρα όμως από τα *minimum* υπάρχουν διαφοροποιήσεις που θα έπρεπε να λαμβάνουμε σοβαρά υπ' όψιν μας. Θα έπρεπε και το ίδιο το υπουργείο να τις λαμβάνει υπόψιν σε μια μελέτη.

Τώρα ας περάσουμε στα πιο εξειδικευμένα μέτρα.

Το υπουργείο προτείνει μια αναβάθμιση της περιοχής που συνδέει με τουριστικές χρήσεις στο άξονα από το Μουσείο ως το λόφο του Στρέφη. Χωρίς να'μαι αντίθετος σε μια αναβάθμιση και για τον τουρισμό, είναι λάθος όμως να ξεκινάς από μια τέτοια αντίληψη, όταν το ίδιο το γενικό πολεοδομικό σχέδιο της Αθήνας λέει απ' το 83 ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε προβλήματα αναβάθμισης περιοχών κατοικίας και δευτερευόντως σε περιοχές που στην συνέχεια μπορούν να δοθούν για τουριστική αξιοποίηση.

Γι' αυτό λοιπόν σε μια περιοχή σαν τα Εξάρχεια που είναι περιβάλλον του Πολυτεχνείου και που θα πρεπε να προκριθούν χρήσεις που να αφορούν κυρίως το χώρο της νεολαίας, των φοιτητών είτε αφορά το πρόβλημα της φοιτητικής στέγης, να εξασφαλιστούν δηλαδή κάποιες κατοικίες που θα τις πάρει ο Δήμος π.χ. και να τις χρησιμοποιεί για άστεγους φοιτητές, είτε αφορούν θέματα πολιτιστικών χρήσεων που έχουν σχέση με το πανεπιστήμιο, κέντρα νεότητας (όχι σαν αυτά που προβάλλονται αυτή τη στιγμή απ' τη Γ. Γ. Νέας Γενιάς αλλά με πρωτοβουλία των ίδιων των χρηστών) τέτοιες λύσεις θα ήταν πιο εύκολα αποδεκτές από το γύρω χώρο, που είναι χρήστες κι όχι απλά κάτοικοι· και το πιο σημαντικό να αποδώσουν το χώρο για τους ίδιους τους κατοίκους και τους χρήστες, και κατά δεύτερο λόγο οποιοδήποτε πλάνο έχει σχέση με προβλήματα ανάπτυξης τουρισμού

κλπ.

Εκεί πρέπει να γίνει μια σαφέστατη διάκριση και να μην το δει κανείς προσθετικά. Δηλαδή η μελέτη πρέπει να καταγράψει τις πραγματικές ανάγκες, ποια είναι τα οξύτερα προβλήματα των ίδιων των κατοίκων (προβλήματα στέγης, κοινωνικών παροχών, προβλήματα που έχουν σχέση με ομάδες που δεν είναι μεν κάτοικοι των Εξαρχείων αλλά είναι χρήστες των Εξαρχείων). Όμως δυστυχώς τέτοια στοιχεία δεν υπάρχουν στη μελέτη διότι βάζοντας σαν στόχο η μελέτη την χρήση ενός κτιρίου σαν πολιτιστικού κέντρου και ενός άλλου σαν κέντρο νεότητας δεν λύνει το πρόβλημα κι είναι απλά μαϊντανός μέσα στο γενικό πλαίσιο του φυσικού σχεδιασμού.

Κ.: Το γεγονός ότι αναφέρονται υπερτοπικές χρήσεις και παράλληλα ο στόχος της τόνωσης της κατοικίας, αυτοί οι στόχοι δεν είναι κατ' αρχήν αντιφατικοί; Η τόνωση της κατοικίας δεν σημαίνει ότι η κατοικία γυρίζει σε σχέσης γειτονιάς όπου αναπτύσσονται κάποιες εσωτερικές εξυπηρετήσεις και άρα δεν είναι ανταγωνιστική σε κάποια υπερτοπική χρήση της περιοχής και μάλιστα τουριστική;

Π.Γ.: Εγώ νομίζω ότι είναι ως ένα βαθμό. Θα μπορούσε να μην ήτανε. Είναι αντιφαντικές γιατί οι υπερτοπικές χρήσεις αλλοιώνουν το χαρακτήρα μιας περιοχής, όμως τα Εξάρχεια σε μεγάλο βαθμό έχουν αλλάξει χαρακτήρα από μόνα τους μέσα απ' την οικονομία της ελεύθερης αγοράς.

Η βασική χρήση των ισογείων δεν είναι κατοικία αν και η προεξέχουσα χρήση της συνοικίας είναι η κατοικία. Όμως, ενώ είναι αντιφατικοί οι δυο παραπάνω στόχοι της μελέτης, θάθελα να τονίσω ότι δεν πρέπει να μείνουμε σε μια ρομαντική αντίληψη του να κρατήσουμε την παραδοσιακή μορφή της κατοικίας, και μια ιδεολογία ρομαντική σαν αυτή που πέρασε για την Πλάκα που ξεκινά από ένα ρομαντισμό για νεκρανάσταση του παρελθόντος που έτσι κι αλλιώς έχει πεθάνει, χωρίς να βλέπει τη διαμόρφωση των νέων κοινωνικών σχέσεων σήμερα.

Αυτή η διαμόρφωση δεν είναι η τουριστική αξιοποίηση με τους όρους που εξυπηρετούν τα συμφέροντα της ιδιοκτησίας και του κεφαλαίου που θέλει να επενδύσει και του τουριστικού πρακτορείου που θέλει να εκτοπίσει το σύγχρονο μπαρ. Και δεν καταλαβαίνω πως η πολιτική του Υπουργείου των αναπλάσεων εμφανίζει τα μπαρ σαν πλέον αξιοκατάκριτα, ως ύποπτα στέκια, γιατί θεωρώ ότι τα μπαρ είναι το πλέον ζωντανό κομμάτι και θάκανα και μια άλλη πρόταση να επιδοτηθούν.

Η αντίφαση των στόχων της μελέτης ξεκινά καταρχήν με το να αφήνουμε εν λευκώ την αξιοποίηση της περιοχής στην ελεύθερη οικονομία και στους τουρίστες.

Κ.: Εγώ απλά θάθελα να τονίσω μια αντίφαση σε σχέση με τους στόχους της μελέτης και μήπως αυτή η αντιφατικότητα είναι απλώς μια ρητορεία που θέλει να επιβληθεί στο μυαλό όλων που πρέπει να πεισθούν ότι έχουν συμφέροντα στην περιοχή προκειμένου να περάσει αυτή η μελέτη.

Π.Γ.: Συμφωνώ, μόνο που θάθελα να σου πω ότι αυτή η ρητορεία (γιατί περί ρητορείας πρόκειται) δεν αφορά μόνο τα Εξάρχεια αλλά αφορά το σύνολο των μελετών για τις αναπλάσεις που έχουν γίνει μέχρι τώρα. Μέχρι τώρα όμως δεν έχει μπει από κοινωνικές ομάδες που νάχουν δραστηριοποιηθεί ενάντια σε μια τέτοια πολιτική παρέμβασης μια εναλλακτική πρόταση, κι εκεί είναι το πρόβλημα και η αδυναμία όλων μας. Γιατί για να μπορέσουμε να αντιπροτείνουμε, δεν πρέπει απλώς να βλέπουμε τις πραγματικές διαστάσεις της πολιτικής αλλά να ξέρουμε ποιες είναι και οι πραγματικές συγκρούσεις είτε ήδη υπάρχουν είτε διαμορφώνονται εν δυνάμει εξαιτίας της πολιτικής.

Αυτό θέλει εκτίμηση και γι' αυτό θέλει σοβαρές μελέτες και παράλληλα ενεργή δραστηριοποίηση του κόσμου, όλου του κόσμου, ακόμη και συμφερόντων με τα οποία μπορεί να διαφωνούμε για να φανούν οι αντιθέσεις. Πολλοί για παράδειγμα απ' τους «αγανακτισμένους πολίτες» δεν ήσαν παρά ιδιοκτήτες καταστημάτων που έχουν κάποια προβλήματα απ' τη φασαρία του τελευταίου καιρού και που βλέπουν ότι μια πολιτική αναπλάσεων τέτοιου τύπου θα τους αναβαθμίσει οικονομικά όπως αντίστοιχα αναβάθμισε την οδό Κυδαθηναίων στην Πλάκα. Το πρόβλημα είναι πως να δει κανείς αυτά τα διαφοροποιημένα συμφέροντα τώρα ή σε μια πορεία κι εκεί να κάνει τις επιλογές του εδώ θα πας ή μ' αυτούς ή με κείνους κι ότι η πολιτική πάει με κείνους κι όχι με τους άλλους.

Υπάρχουν συμφέροντα κατασκευαστών, συμφέροντα εργολάβων οι οποίοι βλέποντας τη συνεχή υποβάθμιση της περιοχής των τελευταίων ετών (η υποβάθμιση με έννοια διαφορετική απ' αυτή του Υπουργείου) κι επειδή κάποιοι κάτοικοι άρχισαν να εγκαταλείπουν την περιοχή (διότι είχαν όντως δημιουργηθεί κάποια προβλήματα και πέσανε οι τιμές της γης και των ακινήτων), έτρεξαν κι αγόρασαν σε πολύ χαμηλές τιμές είτε σπίτια είτε οικόπεδα εγκαταλειμμένα ή ανοίκιαστα και περιμένουν πότε ακριβώς αυτή η πολιτική επιτέλους θα εφαρμοστεί για ν'ανεβάσουν τις τιμές τους, όχι απλώς για να αξιοποιήσουν την περιουσία τους αλλά με κάποια έννοια να

κερδοσκοπήσουν.

Κι εκεί είναι ένα τεράστιο πρόβλημα: Πως το κράτος ξεκινά να κάνει πεζοδρομήσεις χωρίς εγγυήσεις ότι αυτή η αναβάθμιση δεν θάρθει τελικά σε όφελος μόνο των ιδιοκτητών γης; Πως είναι δυνατόν να μην υπάρξει ένας «φόρος υπεραγίας» πάνω στην γη και μια πολιτική ελέγχου στις αυξήσεις... (δεν υπάρχει κουβέντα για κάποιο ενοικιοστάσιο που θα προστατεύει τους ενοικιαστές). Κι αυτό το πρόβλημα πρέπει να καταδεχτεί.

Ε.: Επειδή διαφοροποιήσες την έννοια της υποβάθμισης απ' αυτήν του ΥΠΕΧΩΔΕ, τι ακριβώς εννοείς; Υπάρχει σε σχέση με κάποια ειδικά χαρακτηριστικά του κέντρου της Αθήνας;

Π.Γ.: Νομίζω ότι η υποβάθμιση των Εξαρχείων δεν είναι κάτι το πολύ ιδιαίτερο, απ' την υποβάθμιση άλλων περιοχών στην Αθήνα. Υπάρχουν περιοχές άλλες πολύ πιο υποβαθμισμένες, συνθήκες κατοικίας πολύ κάτω απ' το μέσο όρο των στάνταρς που ορίζει το υπουργείο. Αν μιλάω για υποβάθμιση των τελευταίων ετών εννοώ ότι κάποιοι κάτοικοι απομακρύνθηκαν απ' την περιοχή ή κάποιες χρήσεις εισέβαλαν κάπως πιο έντονα εκεί ακριβώς λόγω του κέντρου που ανέφερες. Έχουμε μια μείωση της κατοικίας στο σύνολο των χρήσεων σημαντική τον τελευταίο καιρό, και εισήλθεν νέες χρήσεις που 'ναι κυρίως χρήσεις του τριτογενή. Βέβαια οι αλλαγές μέσα στην πόλη γίνονται συνεχώς γιατί ακριβώς η πόλη λειτουργεί μέσα στους νόμους της ελεύθερης οικονομίας, και οι παρεμβάσεις του κράτους είναι επιλεκτικές.

Κ.: Ανάφερες ότι υπάρχει μια υπεραξία που παράγεται από την ανάπλαση μιας περιοχής που τελικά καρπώνονται οι ιδιοκτήτες γης. Είναι σίγουρο ότι το υπουργείο δεν το έλαβε αυτό υπόψιν; Και σε σχέση με την αντίστοιχη σύγκρουση με το νομοσχέδιο για τα νοίκια όπου υπήρχε σαφής αντίθεση ανάμεσα σε ενοικιαστές και ιδιοκτήτες. Δεν υπήρχε αντίστοιχα παζάρεμα; Γιατί τώρα να περιμένουμε απ' το κράτος στην περίπτωση των Εξαρχείων να πάρει μέτρα ώστε να πάρει πίσω ένα κομμάτι απ' το κέρδος του ιδιοκτήτη;

Π.Γ.: Το ερώτημα που μπαίνει είναι αυτό: Κάνοντας το κράτος μια παρέμβαση στο χώρο, στον συγκεκριμένο χώρο που επιλέγεται για την επέμβαση, αυτή η επένδυση του αφορά κυρίως τεχνική και κοινωνική υποδομή (πεζοδρομήσεις, πάρκα, πράσινο, διαπλατύνσεις, εξωραϊσμός των χώρων, χωροθέτηση σχολείων). Η σημειακή αυτή συγκέντρωση κεφαλαίου δημιουργεί τη δυνατότητα στον ιδιοκτήτη να ζητήσει (κ: αυτό είναι στους νόμους της κακής καπιταλιστικής αγοράς) είτε απ' τον επενδυτή είτε τον

ενοικιαστή μια μεγαλύτερη τιμή της γης. Το ερώτημα είναι ως που αυτό το γεγονός οφείλεται στην παρέμβαση της κρατικής πολιτικής κι ως που στη γενική τάση ανόδου των τιμών μέσα στην πόλη. Έχει παρατηρηθεί ότι σε περιοχές όπου έγιναν τέτοιες παρεμβάσεις η αύξηση των τιμών στη γη ήταν τεράστια.

Για παράδειγμα έχει δείξει η ιστορία της ένταξης των αυθαιρέτων στην πόλη ότι δυο-τρία χρόνια πριν την ένταξη εν αναμονή της ένταξης και αμέσως μετά, έχουμε μια τεράστια αύξηση στην καμπύλη των τιμών της γης που οφείλεται ακριβώς στη δυνατότητα που έχει ο ιδιοκτήτης μέσα σε μια αστική οικονομία της αγοράς να ζητά απ' τον επενδυτή που θα το πάρει για αντιπαροχή ή ο ιδιοκτήτης κατοικίας να ζητά απ' τον ενοικιαστή, πολύ μεγαλύτερη τιμή. Αυτό συχνά οδήγησε στην εκτόπιση χαμηλόμισθων κοινωνικών στρωμάτων που πλήρωναν πολύ χαμηλό νοίκι ή στην εκτόπιση μορφών ιδιοκτησίας μικρών ιδιοκτητών διότι ξαφνικά εμφανίζεται ένας ιδιοκτήτης που μπορώντας να την αξιοποιήσει κατάλληλα αγοράζει τη γη απ' τους μικρούς ιδιοκτήτες αλλάζοντας τη δομή της ιδιοκτησίας.

Θεωρώντας σαν δεδομένο αυτό το φαινόμενο, έχει νόημα όχι το ίδιο το κράτος να συνειδητοποιήσει το ρόλο του επιβάλλοντας φόρο ή αλλιώς να ξαναμαζέψει αυτά τα χρήματα και να τα διανέμει κάπου αλλού, αλλά πρέπει αυτό να επιβληθεί μέσα από μια συνειδητοποίηση αυτών που την πατάνε, αυτών που πραγματικά δεν ωφελούνται.

Και πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η πολιτική των αναπλάσεων δεν είναι πολιτική σε *tabula rasa* αλλά σε πεδίο συμφερόντων, κι αυτό το πεδίο αλλάζει, γίνονται άλλες συμμαχίες, άλλες συγκρούσεις και πρέπει να εκκαθαρίσουμε με ποιους είμαστε και ποιους όχι.

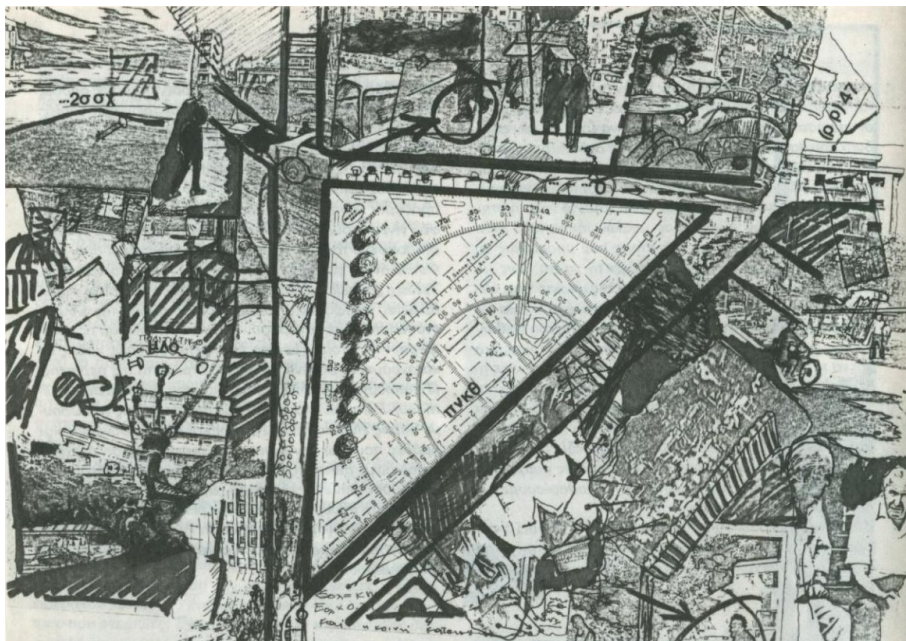
Κ.: Με το ενδεχόμενο μιας αναστάτωσης που μπορεί να επιφέρει η παρέμβαση στα Εξάρχεια, μπορούμε να πούμε ότι σήμερα η κύρια χρήση στην περιοχή είναι η νοικιαζόμενη κατοικία;

Π.Γ.: Θάθελα να εντοπίσω τις πιο προβληματικές ομάδες (που αν δεν είναι ακόμα, θα γίνουν) σε τρεις κατηγορίες: α) χαμηλόμισθοι ενοικιαστές κατοικίας, β) χαμηλόμισθοι ενοικιαστές χρήσεων που αρχίζουν να εκλείπουν (τσαγκάρης, ψιλικατζής κλπ.) και γ) ιδιοκτήτες κτιρίων που θα γίνουν υπονήφιοι πωλητές άλλων νέων ιδιοκτητών που είναι πρόθυμοι τώρα ν' αγοράσουν κτίρια διότι βλέπουν ότι αφού γίνεται τουριστική η περιοχή θάταν ωραίο να εγκαταστήσουν ένα τουριστικό πρακτορείο όπως είναι στην οδό Φιλελλήνων, για τους τουρίστες που πάνε στο Μουσείο.

Τέτοιες χρήσεις θα επιδιώξουν να μπουν και θάναι διατεθειμένες να δώσουν ψηλότερο νοίκι εκτοπίζοντας άλλους ενοικιαστές, είτε θαγοράσουν τις κατοικίες και θα τις μετατρέψουν σε τέτοιες χρήσεις. Θα πρέπει συνεπώς κανείς να καταγράψει τα ασθενή κοινωνικά στρώματα της περιοχής. (Το υπουργείο δεν δίνει καν τέτοια στοιχεία μέσα στη μελέτη του).

Σ' ένα άλλο στοιχείο που πρέπει επίσης να δώσουν με βάρος είναι το ποιες είναι οι κοινωνικές δυνάμεις και ομάδες που ενώ δεν έχουν ιδιοκτησιακή σχέση ή σχέση κατοίκου με την περιοχή είναι όμως χρήστες της περιοχής, χρησιμοποιούν έναν ελεύθερο χώρο μέσα στην πόλη. Εδώ θα πρεπε το υπουργείο να ενδιαφέρεται και για τις ανάγκες αυτών των κατηγοριών. Πολλοί απ' αυτούς χαρακτηρίζονται σαν προβληματικές κατηγορίες και θα θελαν να τους απομονώσουν.

ΠΕΡΙ ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΕΙΩΝ

Η αναβάθμιση στα Εξάρχεια -ΟΠΛΙΣΑΤΕ- με στόχο -ΣΚΟΠΕΥΣΑΤΕ- τις «περιθωριακές ομάδες» της ταραχώδους νεολαίας -ΠΥΡ! Όπλο; Η πολεοδομική ανάπτυξη «από το κράτος για σας».

Μήνες πριν, κάποιοι, κάπου, πήραν μιαν απόφαση (κατόπιν άλλης-ιεραρχικά ανώτερης απόφασης) για «ανάπτυξη των Εξαρχείων». (Όχι του Κερατσινίου, Δραπετσώνας, Κολωνακίου). Όμως γιατί; Μα για να διώξουν τους περιθωριακούς! Απορία: «Και δεν τους πλακώνουν στις μάρες να σκορπίσουν»;

Επί πόσο (καιρό) και με πόσο (πολιτικό κόστος); Μαγική σκέψη: «τράβα το χαλί κάτω από τα πόδια τους». Δηλαδή: αφού οι περιθωριακοί φέρνουν την υποβάθμιση, θα αντιστρέψουμε τους όρους: «Θα αναβαθμίσουμε την περιοχή και θα διώξουμε τους περιθωριακούς».

Πώς; Οι περιθωριακοί φέρνουν την υποβάθμιση γιατί είναι βρώμικοι, σκοτεινοί και κακοί· ζουν σε σκοτεινά σπίτια και βρωμίζουν τις συνοικίες. Αν εγώ καθαρίσω τη συνοικία, βάλω πράσινο και φώτα, καθάρισα (μερικοί λένε ότι και μερικοί σταυροί δεν βλάπτουν).

Έτσι:

- Και βιτρίνα έχω,
- Και τους κατοίκους ψηφοφόρους έχω,
- Και αστυνομία δεν έχω να γίνομαι ρεζίλι κάθε τόσο,
- Και τους διώχνω τέλος πάντων από το κέντρο (ποιός αντέχει μια μυίγα στο ρουθούνι του).

Βέβαια, εδώ που τα λέμε, αυξάνονται τα νοίκια αλλά, τέλος πάντων, όσοι δεν έχουν λεφτά να φεύγουν.

Να γίνουν και συμφερότερα τα σπίτια.

Να έρθει να μείνει αξιοπρεπής κόσμος βρε αδελφέ!!!

Εξάλλου συμβαίνουν και εις Παρισίους. Ήταν οι "Les Halles", όπου ένα τεράστιο υπόστεγο σιδερένιο του 19ου αιώνα κάλυπτε την κρεαταγορά του Παρισιού. Τη νύχτα γινόταν της κακομοίρας. Ξύλο, μπάτσοι και όλα τα λουλούδια του μπαζέ.

Οπότε, παίρνεται η απόφαση «εξυγίανση» (εκ του υγεία, ενάντια στη βρώμα, αρρώστια, καρκίνο, πανούκλα, που ναι μεν η κοινωνία γεννάει, δεν είναι όμως ανάγκη να τα βλέπουμε μπροστά μας).

Στο πι και φι διαγωνισμός και «βουαλά»! κέντρο «Ζ. Πομπιντού» ή κοινώς «Μπωμπούρ».

Κολλητά, η υπόγεια αγορά 3 επιπέδων (από το κόσμο του μετρό στον κόσμο της κατανάλωσης).

Να τα νοίκια στα ουράνια, να νέες κατοικίες, να υψηλά στρώματα: Πάλι το κέντρο δικό μας. «Ουφ! ανάσανα».

Πολιτισμός-Τουρισμός-Βόμβα νετρονίου: εξαφανίζουν τους ανθρώπους αλλά σέβονται τα αντικείμενα.

ΕΞΑΡΧΕΙΑ «Οχι στην αστυνομική...ανάπλαση»

Παρασκευή 20 Ιουνίου 1988 ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Γεμάτη κόσμο η πλατεία Εξαρχείων... Άλλοι κάθονται και άλλοι παρακολουθούν όρθιοι την εκδήλωση

«ΟΧΙ» στην ανάπλαση των Εξαρχείων. «ΟΧΙ» στην αστυνομική καταστολή. Δύο μηνύματα από την εκδήλωση που διοργανώσαν, χτες το απόγευμα στην πλατεία Εξαρχείων, η ομάδα φοιτητών αριστερών, η επιτροπή αλλοιών για τα συλλογικά δικαιώματα και ομάδα αριστερών.

Οι ομάδες εκπροσώπους της ομογένειας των αριστερών και της εκδήλωση γίνετο για να ακουστούν φωνές προτίμησης πάνω στο θέμα της ανάπλασης.

Στις ομάδες που έγιναν μεταξύ άλλων γυναικείες, οι οποίες δήλωσαν ότι είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο. Σημειώθηκε στη διαδήλωση από τα κομμάτια και κρίση της ύπαρξης ενός νέου προλεταριάτου που σαν κύριο χαρακτηριστικό του έχει την απειθαρχία στην εργασία (άγνοια σε θεωρίες όπως η οικογένεια, ο στρατός κ.λπ.).

● Η στοργικότητα της αστυνομίας δεν είναι φρονησία κάποιας υποκατηγορίας αλλά στέδιο της ΕΟΚ.
● Στα Εξαρχεία δύο και κά-

ποσα χρόνια δεν «δουλεύει» το σύστημα της απειθαρχίας ενώ υπάρχει πολύ εργατικό βίβος της περιοχής, κυρίως βέβαια από άτομα με υψηλά εδωμένα. Η απειθαρχία δεν είναι άσκηση, προτιμάται να είναι άσκηση, προτιμάται το ΥΠΕΧΩΔΕ αλλά το κύριο σπέρμα, η ρύθμιση της εθνοσυνείδησης, βόμβες, η έλευση ελεύθερων χώρων.

Ο καθηγητής Γ. Παπαμιχαήλ εκπρόσωπος της επιτροπής κατοίκων ανέφερε ότι: «Η ανάπλαση που πρόκειται να υλοποιηθεί είναι ουσιαστικά απομείωση της περιοχής. Επομένως είναι ουσιαστικά να κερφάται στα Εξαρχεία η να μετατρέψουν σε φασιστικές ενότητες που έχουν να πουν τον κόπο τους, συγκινώνονται, συσπειρώνονται και συζητούν. Δεν στέκεται το ιδεολογικό επιχείρημα που προβάλλουν μερικοί, ότι ταξικά δεν μπορούν να αφήσουν τα παιδιά τους να παίξουν στην πλατεία όταν κυκλοφορούν άτομα με άρματα μάχης...».

Η εκδήλωση έκλεισε με μουσικό πρόγραμμα.

Μ. ΔΕΔΕ

ΠΕΡΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ (ΓΕΝΙΚΑ)

Μια σημαντική μεταμόρφωση συμβαίνει στο τοπίο της μητρόπολης Αθήνας, ολοκληρώνοντας το στήσιμο καινούργιων ψηφίδων στο μωσαϊκό της πόλης: μιλάμε για τις φαρδιές λεωφόρους και τους ανισόπεδους κόμβους που έχουν γίνει ή πρόκειται να γίνουν. Καμιά πολιτική, οικολογική ή έστω αισθητική αντίρρηση δεν έχει δημιουργηθεί απέναντι σ' αυτό το γεγονός. Αντίθετα, η ενοχή των μικροαστών για την «αναρχία» των δρόμων (φαινόμενο που το δημιουργήσε η ίδια η συγκέντρωσή τους) διοικεί την πόλη σαν επιθυμία νοικοκυρέματος και της κυκλοφορίας.

Η λογική της εξοικονόμησης χρόνου μετακινήσεων επεκτείνεται μέσα στον ολοκληρωμένο ιστό της πόλης σε βάρος της διεκδίκησης χώρων (κάποτε ζωτικών) και μονάχα οι οριακές περιπτώσεις (όπως παλιότερα η Ιερά Οδός και πρόσφατα η Γ. Παπανδρέου) ξεσηκώνουν – αποσπασματικές - αντιδράσεις. Αντιδράσεις που κινδυνεύουν όμως να είναι λειψές αφού η έννοια της «ποιότητας στη ζωή» ισορροπεί επικίνδυνα ανάμεσα στην υπεράσπιση του πράσινου και την υπεράσπιση της «βιασύνης». Ανάμεσα σ' αυτά τα δύο, ανάμεσα δηλαδή σε μια ελλειμματική και συχνά ανακλαστική οικολογική διεκδίκηση (που υπερασπίζεται πιο εύκολα το φυσικό από ότι το ήδη πραγματοποιημένο αστικό απέναντι στην καταστροφή του) και σε μια μικροαστική αντίληψη για την άνεση, μένει συχνά ελάχιστος χώρος για ριζοσπαστικές απόψεις και ενέργειες.

Χρειάζεται λοιπόν να θυμηθούμε ορισμένα πράγματα σχετικά με την οικονομία της κυκλοφορίας μέσα και γύρω από την πόλη. Και πρώτα - πρώτα: αυτό που βιώνεται σαν κυκλοφοριακό άγχος είναι το ιδιωτικό αντίτιμο της ζημιάς σε χρόνο κυκλοφορίας για το καθεστώς της εργασίας. Γιατί ο χρόνος μετακίνησης των ανθρώπων σε μια εμπορευματική κοινωνία είναι για το κεφάλαιο οικονομικό μέγεθος και προβάλλεται σαν αξία για την ιδεολογία του. Μια σειρά τεχνικές απασχολούνται με την βελτίωση της αποδοτικότητας του χρόνου, και το καταστάλαγμα (σαν τσιτάτο): «ο χρόνος είναι χρήμα» πιστοποιεί πως η σπατάλη του πρώτου είναι αναπόφευκτα σπατάλη του δεύτερου.

Η ρύθμιση της κυκλοφορίας στην πόλη, είναι γι' αυτό κίνηση με πολύ σημαντικότερους στόχους από την θεραπεία του κυκλοφοριακού άγχους των πολιτών.

Κι αν ο εξορθολογισμός της οικονομίας, και η επέκταση των όρων του εκλαμβάνεται από τους πολίτες σαν «ανακούφιση», αυτό δεν μπορεί παρά 70 να είναι η ένδειξη του μέτρου στο οποίο ταυτίζουν τα προσωπικά τους συμφέροντα με εκείνα των κυρίαρχων οικονομικών και ιδεολογικών μηχανισμών, δείγμα της κλίμακας αξιών και των ιεραρχήσεων που έχουν κάνει. Σε μια πόλη όπως η Αθήνα, πόλη κατ' εξοχήν σπάταλη κυκλοφοριακά και γι' αυτό κοινωνική, η αποδοχή της δυσλειτουργίας των οδικών δικτύων είναι η θεωρητική προϋπόθεση αλλά και η πρακτική απόδειξη της ιδεολογικής ηγεμονίας της αρχής του κέρδους.

Παρ' όλο όμως που η λογική αυτή είναι αρκετά πειστική και δραστική σαν σύλληψη, η εφαρμογή της στην ήδη σφικτοκτισμένη Αθήνα δεν μπορεί παρά να είναι περιπτωσιακή, σχεδόν χειρουργική. Πράγμα που βέβαια δεν είναι παρήγορο γιατί οι πρακτικές δυσκολίες στην εγκαθίδρυση μιας ιδεολογίας δεν αναιρούν την ύπαρξή της.

Έτσι, ενώ στο «πραγματικό» επίπεδο της κυκλοφορίας οι ρυθμίσεις λειτουργούν διορθωτικά, εκεί που δρουν ριζικά είναι στην - μέσα - από - τις - αλλαγές - στην - πόλη διαμόρφωση μιας ορισμένης (αστικής και εκσυγχρονιστικής) ηθικής.

Μιας ηθικής που άλλοτε με την πειθώ της «αναγκαιότητας» και άλλοτε με την απειλή του «γενικού συμφέροντος του λαού» υπονομεύει τις οποιεσδήποτε αντιστάσεις.

Γιατί πολύ περισσότερο από την περιφερειακή κυκλοφοριακή τάξη των υπερτοπικών δικτύων, εγκαθιδρύεται μια υπερτοπική κοινωνική αντίληψη, με άλλα λόγια οργανώνεται η επέκταση του κράτους στην κοινωνία.

ΤΑ ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ

Είναι απαραίτητο λοιπόν, αν εννοούμε την ρύθμιση της κυκλοφορίας και σαν το στον χώρο αποτύπωμα μιας υπό διαμόρφωση ιδεολογίας, και σαν σχέση ανάμεσα στο πραγματικό αστικό πεδίο και στην επιβαλλόμενη λειτουργική του τροποποίηση (με ενδιάμεσους τους πολίτες και τους θεσμούς), να παρατηρήσουμε τα (ίσως προσωρινά) όρια της και της αντιφάσεις που παράγει: για παράδειγμα όλα τα ταχέως κινούμενα στους περιφερειακούς δρόμους σφηνώνουν στα κεντρικά σημεία της πόλης, όπως π.χ. στα χαυτεία. Ή η βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών προκαλεί (παρά εμποδίζει) στην αύξηση των υπό κίνηση αυτοκινήτων, οπότε σημειώνετε Χ.

Ή ακόμα, μια απεργία των λεωφορείων και των τρόλλεϋ, αναγκάζει το κράτος να άρει τις απαγορεύσεις, τους δακτύλιους κ.λπ., παραδίνοντας το κέντρο της πόλης εκεί όπου ανήκει: στο κομφούζιο.

Ίσως κάποιοι παρατηρήσουν πως παρόμοιες περιπτώσεις δείχνουν απλώς ότι οι πολεοδόμοι και οι παρόμοιοι τεχνικοί πρέπει να κάνουν πολλά ακόμα για να ανακουφίσουν την ζωή μας. Επιπλέον μερικοί ρωμαντικοί θα θεωρήσουν επαναστατική πρόταση την πεζοδρόμηση του κέντρου και την βελτίωση των μέσων μαζικής συγκοινωνίας.

Αλλά είναι μονάχα η προσωρινή πρακτική αδυναμία του εξορθολογισμού που κάνει τέτοιες σκέψεις να ηχούν επαναστατικές, και είναι αυτές με την σειρά τους που τροφοδοτούν την ιδεολογία του εκσυγχρονισμού (και όχι μόνο της κυκλοφορίας) δυναμώνοντας το συνολικό της πλέγμα.

Γιατί η πραγματικά εκτός -του- νόμου στάση έρχεται από την Κηφισία κάθε δεύτερη Κυριακή όπου 80.000 μπουτιλιαρισμένοι θυσιάζουν (κατά την ηθική της αποδοτικότητας) τον χρόνο τους μετατρέποντας την κυκλοφοριακή σύγχυση σε ένα ατέλειωτο παιχνίδι.

Η πλευρά της διασκέδασης (έστω επειδή είναι Κυριακή) εκδηλώνεται όπως της αξίζει, στημένη εξαιρετικά για την νίκη της ομάδας, αντιπαραγωγική και σπάταλη.

Ίσως πρόκειται για εκτόνωση, αλλά όχι μόνο· πρόκειται και για υπόγεια απαλλοτρίωση του χαμένου χρόνου και των χαμένων δρόμων.

Μοιάζει λοιπόν φανερό πως η ηθική της τάξης (συνώνυμη της κυκλοφοριακής διευθέτησης) είναι η αιτία και το αποτέλεσμα της αλλοτρίωσης του χρόνου, του μοιράσματός του σε ανταγωνιστικές φέτες εργασίας και μετακίνησης, της εμπλοκής του και του χειρισμού του από την οικονομία.

Καθώς όλο και λιγότερες κινήσεις γίνονται με τρόπους και σε τόπους ευχαρίστησης χρειάζονται γρηγορότεροι δρόμοι και η φετιχιστική ευχαρίστηση της ταχύτητας.

Και αντίστροφα: λωρίδες κυκλοφορίας που δεν τέμνονται εξασφαλίζουν σαν ταινίες μεταφορών την απρόσκοπτη άφιξη του εμπορεύματος επιβάτη.

Το παιχνίδι στον δρόμο, το «ταξίδι» είναι νοσταλγία και ούτε καν.

Όμως... όμως η «αρχαία» Ομόνοια και η «τριτοκοσμική» Αθηνάς, στο κέντρο της περιτοιχισμένης από κυκλοφοριακούς δακτύλιους πόλης (άλλα έξω (ακόμα) από τα τείχη του σιγυρίσματος) προσφέρονται πάντα για περιπέτειες – είναι εκεί που οι τεχνικοί της εξουσίας ποτέ δεν πατάνε και οι βιαστικοί ασφυκτιούν.

Αλλά πρόκειται φυσικά για «υπολλείματα».

Και γι' αυτό εκείνοι που διεκδικούν τους δρόμους της πόλης για απόλαυση και όχι για απόδοση πρέπει πολύ περισσότερα να υπερασπιστούν από τα πάρκα και τα γκέττο της αναψυχής.

Η αντίσταση στην ιδεολογία του «χρήσιμου χρόνου», του «χρόνου - χρήματος», αυτή και μόνο αυτή θα εμπλουτίσει και θα δυναμώσει τα δικαιώματά μας, και σαν ένα από αυτά το δικαίωμά μας στις πόλεις...

Γ. Αναγνωστόπουλος

